

Kielce, grudzień 2015r.

Spis treści:

1. Wstęp	3
2. Założenia metodologiczne	5
3. Realizacja i wdrażanie programu pomocy społecznej	8
3.1. Ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego	8
3.2. Wsparcie rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych	25
3.3. Rozwój systemu opieki i wsparcia nad dzieckiem i rodziną	31
3.4. Inspirowanie i wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej	50
3.5. Upowszechnienie nowych metod i standardów pracy socjalnej poprzez kształcenie i szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej.....	56
4. Podsumowanie.....	64
5. Spis tabel i wykresów.....	74

Wstęp

Lokalna polityka społeczna, kreowana i realizowana przez jednostki samorządu terytorialnego zarówno w skali lokalnej, jak i regionalnej, stanowi istotny element polityki społecznej państwa, a w niektórych sferach, jedyny sposób wpływania na sytuację mieszkańców danego obszaru.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej definiuje pomoc społeczną jako instytucję polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Postępująca decentralizacja państwa zmniejsza znaczenie organów centralnych, na rzecz władz terenowych, w tym przede wszystkim samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego.

Wielość i złożoność problemów społecznych, dotyczących społeczności lokalne, dynamika zjawisk społeczno - ekonomicznych powodują, iż system pomocy społecznej ewoluuje. Starzenie się społeczeństwa, ubóstwo, bezrobocie, zmiana modelu rodziny, w tym osłabienie znaczenia instytucji małżeństwa powodują konieczność poszukiwania i wypracowania nowych, interdyscyplinarnych form wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Koniecznym staje się opracowanie wspólnego, skoordynowanego systemu działań, w który włączają się samorządy, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, placówki oświatowe, placówki kultury, instytucje ochrony zdrowia oraz organizacje pozarządowe.

Polityka społeczna szczebla lokalnego prowadzona jest przez podmioty mające najlepsze rozeznanie potrzeb środowiska, rodzin, starszych, niepełnosprawnych, bezdomnych, cudzoziemców przebywających na terenie gminy (...) dzieci, młodzieży, rynku pracy.¹

Realizacja celów polityki społecznej w skali regionalnej wymaga przede wszystkim działań o charakterze diagnostycznym i koordynacyjnym. Określenie hierarchii celów polityki społecznej w skali regionalnej wymaga trafnego rozpoznania problemów społecznych

¹ Krzyszkowski J. , Przywojska J. Uspołecznianie zarządzania publicznego w lokalnej polityce społecznej i pomocy społecznej w „Zarządzanie strategiczne w polityce społecznej”.

występujących w regionie i niezaspokojonych potrzeb, odczuwanych przez mieszkańców jako źródło społecznego dyskomfortu².

Podstawę do opracowania w/w Programu będącego integralną częścią oraz uszczegółowieniem zapisów Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012 – 2020 stanowi zapis art. 21 pkt 1 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wskazujący, iż zadaniem samorządu województwa jest opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej.

Programowanie strategiczne, którego elementem jest opracowanie i realizacja Świętokrzyskiego programu pomocy społecznej „wykorzystywane jest zarówno w funkcji kształtowania kierunków jak i koordynacji polityki rozwoju”³.

Program został przyjęty Uchwałą nr XXVI/480/12 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z 28 grudnia 2012r. Dokument określa kierunki działań obejmujące m.in. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, opiekę nad dzieckiem i rodziną, wsparcie osób starszych, rozwój przedsiębiorczości społecznej, rozwój systemu kształcenia kadr pomocy i integracji społecznej oraz inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej.

Wdrażanie zapisów Programu wymaga skoordynowania wielu działań do których należy zaliczyć monitoring czyli stały i systematyczny proces zbierania i analizowania wyselekcjonowanych danych ilościowych oraz jakościowych, który pozwala na opisanie aktualnego stanu realizacji założeń. Regularne, cykliczne przeprowadzanie monitoringu jest niezbędne do efektywnej realizacji założeń programu, ponadto ukazuje kształtujące się aktualnie postępy w realizacji Programu, a także czy zakładane rezultaty są osiągnięte zgodnie z wcześniej założonym planem.

Celem Raportu jest analiza działań wdrażanych w analizowanym okresie w 2013 roku w regionie przez realizatorów programu.

² Gilowska Z., Społeczno – polityczne bariery transformacji ustrojowej, Samorząd Terytorialny 6/2006

³ Sulmicka M. Nowy model programowania polityki rozwoju w Polsce. Warszawa 2011r.

Metodologia raportu

Świętokrzyski Program Pomocy Społecznej na lata 2012 – 2017 jest dokumentem o charakterze planistycznym w zakresie kreowania polityki społecznej w regionie. Został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach w 2012r. Warunkiem efektywności działań zawartych w Programie jest skoordynowana współpraca pomiędzy podmiotami mające najlepsze rozeznanie potrzeb środowiska:

- samorządami,
- organizacjami pozarządowymi.

Proces realizacji Programu powinien wpływać na rozwój aktywnej integracji mającej za zadanie ułatwiać jednostkom i rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym pełnię uczestnictwa w życiu społecznym. Podejście systemowe, opierające się na synergii międzysektorowej w rozwiązywaniu problemów oraz angażujące całe środowiska lokalne, daje szansę na realne i skuteczne wykorzystanie potencjału osób i rodzin wymagających wsparcia.

Wśród realizatorów programu wiodącą rolę przypisano Samorządowi Województwa, którego zadania w tym obszarze realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Realizatorami programu są również:

- administracja samorządowa i jej jednostki organizacyjne,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- organizacje pozarządowe,
- administracja rządowa,

Program powstał w oparciu o wymianę doświadczeń i konsultacje powołanego Zespołu specjalistów z obszaru pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, profilaktyki i ochrony zdrowia, wspierania rodziny oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Cele Programu uwzględniają potrzeby wynikające z diagnozy problemów społecznych mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz założenia krajowych dokumentów odnoszących się do działań na rzecz włączenia społecznego.

W dokumencie został określony cel główny zdefiniowany jako:

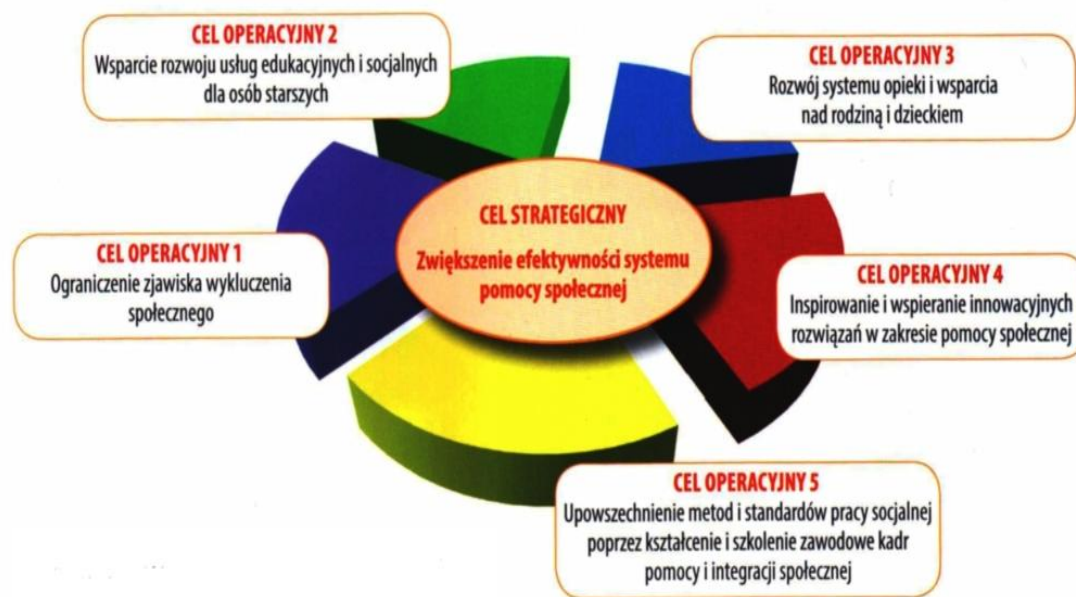
Zwiększenie efektywności systemu pomocy i integracji społecznej.

Cel główny osiągnięty zostanie poprzez realizację pięciu celów operacyjnych:

- ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego,
- wsparcie rozwoju usług edukacyjnych i socjalnych dla osób starszych,

- rozwój systemu opieki i wsparcia nad rodziną i dzieckiem,
- inspirowanie i wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej,
- upowszechnienie metod i standardów pracy socjalnej poprzez kształcenie i szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej.

Wykres 1: Cel strategiczny oraz cele operacyjne Programu.

W ramach w/w celów zostały określone oraz wyznaczone działania, realizacja których wpłynie na poprawę efektywności systemu pomocy i integracji społecznej.

Warunkiem koniecznym skutecznej realizacji Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej jest prowadzenie systematycznego monitoringu, polegającego na kontroli jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Programie. Ocena realizowanych działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli na bieżącą analizę stopnia ich wykonania oraz wprowadzenie, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się w wyniku np.: zmiany regulacji prawnych czy też narastania zjawisk społecznych, ewentualnych korekt lub zmian w Programie.

Ocena programu zostanie dokonana w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami.

Monitoring obejmuje takie działania, jak:

- zbieranie danych dotyczących realizacji celu strategicznego oraz operacyjnych,
- prowadzenie analiz jakościowych i ilościowych wybranych wskaźników,

- przygotowywanie corocznych raportów z realizacji programu obrazujących stopień jego wdrożenia.
- planowanie zmian w programie.

Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby monitoringu programu. Kwestionariusze ankiety zostały skonstruowane adekwatnie do rodzaju zadań realizowanych przez poszczególne jednostki pomocy społecznej. Adresatami ankiet były ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie z terenu województwa świętokrzyskiego. Ankiety zostały wysłane łącznie do 116 jednostek, w tym do 102 ośrodków pomocy społecznej oraz 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Należy dodać, iż do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach (miasto na prawach powiatu) przesłano 2 ankiety dotyczące realizacji zadań gminy i powiatu. W monitoringu wzięło udział 115 instytucji, w tym: 101 ośrodków pomocy społecznej oraz 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Nie otrzymano informacji zwrotnych z gminy Pacanów.

Raport jest wynikiem monitoringu realizacji Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej w roku 2014. Dane zawarte w niniejszym raporcie, celem dokonania analizy porównawczej zostały skonfrontowane z danymi obejmującymi rok 2013.

Raport powstał na podstawie informacji udostępnionych przez następujące instytucje: Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Ośrodki Pomocy Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej - Obserwatorium Integracji Społecznej, Wojewódzki Urząd Pracy oraz Główny Urząd Statystyczny.

Raport z monitoringu wdrażania w roku 2014 Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej na lata 2012-2017 stanowi zbiór danych zarówno policzalnych, jak i niepoliczalnych przedstawiających najważniejsze inicjatywy oraz przedsięwzięcia podjęte przez realizatorów w zakresie szeroko rozumianej pomocy i integracji społecznej. Stanowi bazę różnorodnych informacji dotyczących sytuacji społecznej regionu, wskazuje także obszary deficytowych działań, ale również obszary efektywnej interwencji służb pomocy i integracji społecznej w działaniach na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców regionu świętokrzyskiego.

I Ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem niezwykle szerokim, występującym na różnych płaszczyznach życia społecznego. Dotyka zarówno pojedyncze jednostki, jak również całe społeczności. Wykluczenie społeczne jest więc niewątpliwie pojęciem niejednorodnym, obejmującym złożoną, zmienną klasę zjawisk⁴.

Wykluczenie społeczne może być określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa. Nieuczestniczenie to nie jest wynikiem wyboru jednostki lecz przeszkód, jakie ona napotyka.

Wieloaspektowość i dynamika zjawiska wykluczenia społecznego wymaga stosowania odpowiednich narzędzi służących analizie i monitorowaniu, a także usuwaniu jego przyczyn. Wymaga zintegrowanych działań obejmujących wszelkie aspekty życia społecznego – sferę społeczną, ekonomiczną, polityczną - które generują proces marginalizacji obszarów i ludzi.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej określa grupy społeczne szczególnie zagrożone ekskluzją, do których należą m.in. osoby pozostające poza rynkiem pracy, dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych, dzieci z rodzin dzieci wychowujące się poza rodziną, kobiety samotnie wychowujące dzieci, osoby starsze, niepełnosprawne, o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz opuszczające zakłady karne.

Biorąc pod uwagę przytoczone ryzyka analizie poddano parametr determinujący poziom zjawiska wykluczania społecznego tj. poziom i stopę bezrobocia stanowiący najczęstszy powód przyznania świadczeń pomocy społecznej. Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wynika, iż na koniec 2014r. w regionie pozostało 75.434 osoby w tym:

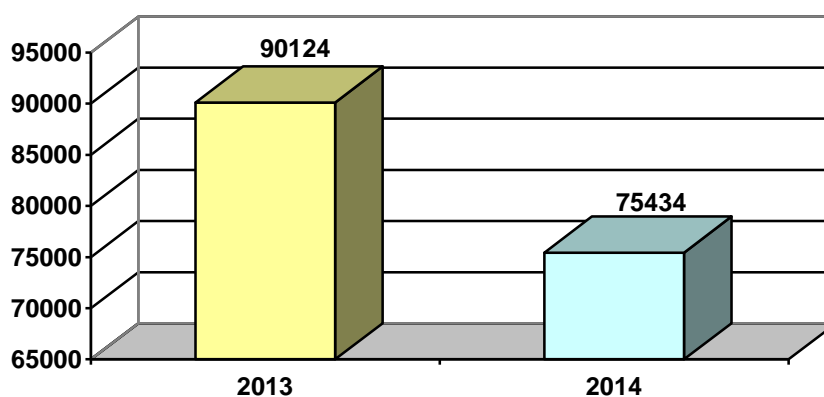
- 13.895 bezrobotnych do 25 roku życia (18,4% ogółu),
- 36.581 bezrobotnych kobiet (48,5%),
- 42.446 bezrobotnych zamieszkałych na wsi (56,3%),
- 65.777 bezrobotnych bez prawa do zasiłku (87,2%),
- 9.657 bezrobotnych z prawem do zasiłku (12,8%),

⁴ Żuraw H. „Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością intelektualną” Pedagogium WSNS w Warszawie

- 4.199 bezrobotnych w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki (5,6%),
- 4.344 bezrobotnych niepełnosprawnych (5,8%)⁵.

Dokonując porównania powyższych danych z danymi obejmującymi rok 2013 wynika, iż liczba osób bezrobotnych w regionie na przestrzeni analizowanego okresu **zmniejszyła się o 16,3%**. Zmniejszenie poziomu bezrobocia odnotowano we wszystkich powiatach, a procentowy spadek osób bezrobotnych był najsilniejszy w powiatach: starachowickim - 20,8%, kieleckim - 20,2%, koneckim - 19,8% i ostrowieckim - 18,3%. Sytuację obrazuje poniższy wykres.

Wykres nr 2. Liczba osób bezrobotnych w regionie na koniec 2013 i 2014.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

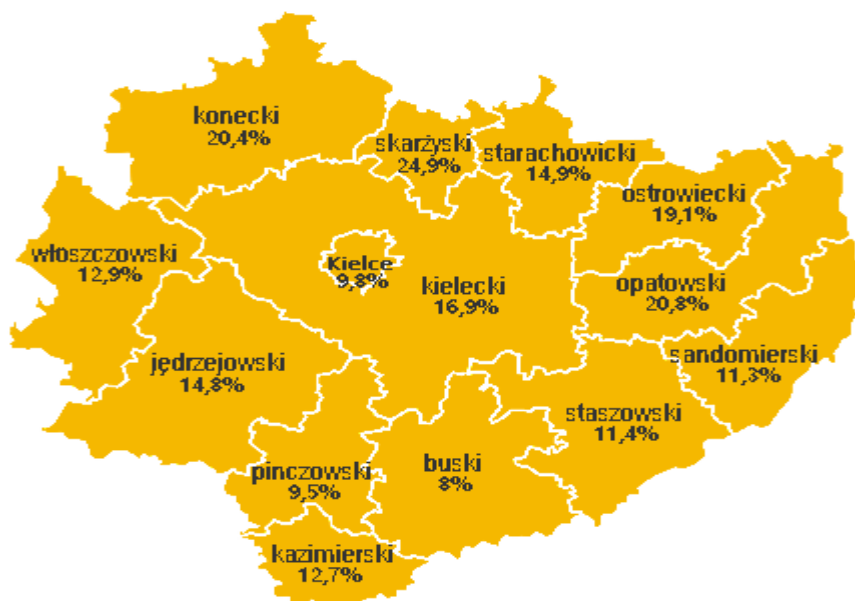
Należy odnotować, iż poziom bezrobocia na koniec grudnia ubiegłego roku był najniższy od 1999 roku.

Stopa bezrobocia będąca wielkością statystyczną obrazującą wielkość bezrobocia na danym obszarze na koniec 2014r. w regionie świętokrzyskim wyniosła 14,2% i była wyższa od średniej krajowej wynoszącej 11,5%.

Jedną z charakterystycznych cech świętokrzyskiego rynku pracy jest jego znaczne zróżnicowanie terytorialne, co znajduje odzwierciedlenie m. in. w wysokiej rozpiętości stopy bezrobocia pomiędzy poszczególnymi powiatami. Zróżnicowanie to utrzymuje się nawet w sytuacjach spadku bezrobocia. Najwyższa stopa bezrobocia wystąpiła w powiatach: skarżyskim - 24,9%, opatowskim - 20,8%, koneckim - 20,4%, natomiast najniższa w: buskim - 8,0%, pińczowskim - 9,5%, m. Kielce - 9,8% oraz sandomierskim - 11,3%. Mapa obrazuje sytuację.

⁵ Poziom i Struktura Bezrobocia w Województwie w 2014r. WUP Kielce 2015r.

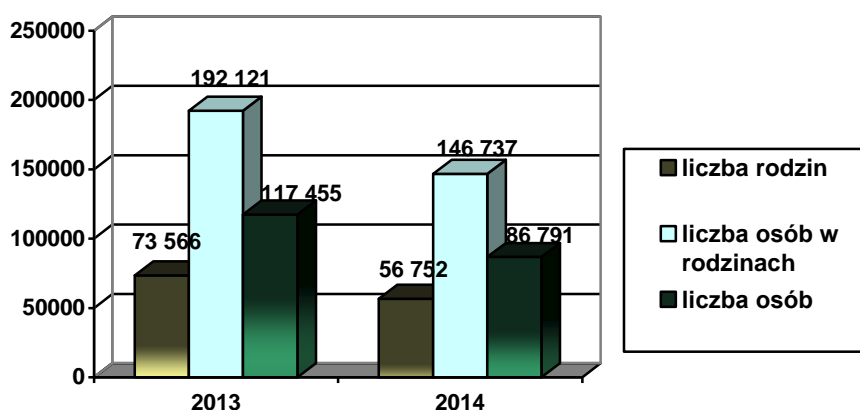
Mapa 1 . Stopa bezrobocia w regionie świętokrzyskim na dzień 31 grudnia 2014r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

Informacje zawarte poniżej przedstawiają liczbę osób, rodzin i liczbę osób w rodzinach, którym udzielono wsparcia i pomocy (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) w województwie świętokrzyskim.

Wykres 3. Liczba osób, rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w 2013 i 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS za 2014r.

W świetle przedstawionych danych w okresie 2013-2014 nastąpił spadek liczby rodzin i osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. W województwie świętokrzyskim w 2014r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało **86 791 osób**, co świadczy o

tendencji spadkowej w stosunku do roku 2013 o 26%. Liczba rodzin, która otrzymała wsparcie i pomoc z zakresu świadczeń pomocy społecznej **w roku 2014** wyniosła **56.752** i była niższa blisko o 23% w stosunku do 2013r.

Zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej jest niewątpliwie korzystnym zjawiskiem, niemniej od lat odnotowujemy silne zróżnicowanie przestrzenne natężenia korzystających z pomocy i wsparcia (bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania). Do powiatów w których odnotowano najwyższą liczbę osób korzystających z pomocy społecznej zaliczamy: powiat kielecki (15 015), miasto Kielce (14 146), oraz powiat jędrzejowski (10 187), zaś najmniejsza liczba osób korzystała z pomocy społecznej w powiatach: pińczowskim (1 909), kazimierskim (1 618) oraz włoszczowskim (2 540).

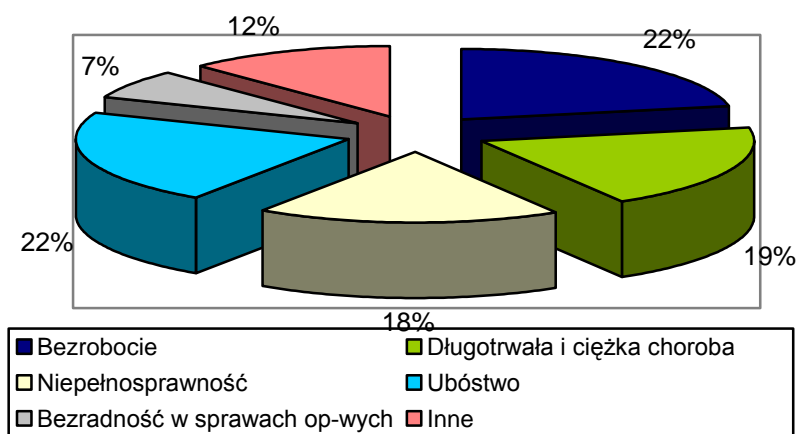
O wykluczeniu społecznym decydują w głównej mierze warunki materialne i ekonomiczne, a najważniejsze problemy dotyczące tego zjawiska występują w obszarze działania pomocy społecznej. Dlatego też z jednej strony troska o osoby, rodziny i całe środowiska lokalne doświadczające deprivacji i w związku z tym narażone na wykluczanie społeczne, zaś z drugiej zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem stanowią jedno z głównych priorytetów systemu pomocy społecznej.

Pomocy społecznej w różnych formach udziela się osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią samodzielnie znaleźć rozwiązania tej sytuacji. Główne powody ubiegania się o pomoc społeczną określa art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej. Należą do nich ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Możliwość uzyskania świadczeń z pomocy społecznej uzależniona jest od dwóch kryteriów, po pierwsze – wystąpienia w odniesieniu do osoby lub rodziny jednego z tzw. ryzyk socjalnych (dysfunkcji), drugie z nich stanowi kryterium dochodowe.

Dla podejmowanej interwencji w zakresie inkluzji społecznej istotnym jest określenie głównych przyczyn ubiegania się o pomoc społeczną.

Wykres 4. Struktura najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej w 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Analizując problemy, które są najczęściej przesłanką udzielania świadczeń z pomocy społecznej w regionie można zauważyć pewne ogólne tendencje. Od wielu lat dominującym powodem udzielania pomocy społecznej jest bezrobocie (22%) oraz ubóstwo (22%), a w dalszej kolejności długotrwała i ciężka choroba (19%) oraz niepełnosprawność (18%).

Tabela przedstawiona poniżej prezentuje tendencje w zakresie liczby osób oraz liczby osób w rodzinach według najczęstszych powodów przyznania pomocy na przestrzeni lat 2013 i 2014r.

Tabela 1. Tendencje najczęstszych powodów udzielania pomocy rodzinom w latach 2013-2014.

Powód udzielania pomocy	Rok 2013	Rok 2014	Zmiana %
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	
Bezrobocie	28 472	26 602	-6,6%
Ubóstwo	26 171	26 147	-0,1%
Długotrwała i ciężka choroba	23 309	23 132	-0,8%
Niepełnosprawność	20 237	22 017	+8,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Okres poddany analizie charakteryzuje się korzystnymi tendencjami – zmniejszeniem liczby rodzin, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. Należy zaznaczyć, iż rok 2014. jest pierwszym, w którym bezrobocie stanowiące powód ubiegania się o wsparcie z pomocy społecznej uległo zmniejszeniu. Wzrost liczby rodzin, które otrzymały pomoc odnotowano jedynie z tytułu niepełnosprawności. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, iż w 2014 r. uległa zwiększeniu liczba osób legitymujących się orzeczeniem

o niepełnosprawności, co wynikało ze zmiany przepisów dotyczących wydawania kart parkingowych dla osób niepełnosprawnych, które nastąpiły od lipca 2014r. Z posiadanych prognoz wynika, iż tendencja ta może nasilać się w latach kolejnych.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym zakres i skalę wykluczenia społecznego jaki został określony w Programie jest: wysokość nakładów i środków przeznaczonych na pomoc finansową dla rodzin i osób znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej.

Obecny system pomocy społecznej funkcjonuje w oparciu o ustawę o pomocy społecznej, według której został dokonany podział na świadczenia pieniężne i niepieniężne. Prawo do świadczeń w tym systemie przysługuje osobom i rodzinom, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów określonych w ustawie, a w przypadku świadczeń pieniężnych - dochód, którego wysokość nie przekracza kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o próg interwencji socjalnej.

Pierwszy wykaz świadczeń stanowią świadczenia o charakterze pieniężnym, które znajdują się w dyspozycji organu pomocy społecznej, należą do nich m.in. zasiłki stałe, okresowe, celowe.

Tabela 2. Wysokość wypłaconego zasiłku okresowego, stałego oraz celowego w regionie w 2013 i 2014r.

Rok	Zasiłek okresowy z tytułu:				Zasiłek Celowy (zł)	Zasiłek stały (zł)
	Bezrobocia (zł)	długotrwałej i ciężkiej choroby (zł)	Niepełnosprawności (zł)	możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (zł)		
2013	22 227 914	1 786 535	1 307 125	12 933	26 614 242	38 665 468
2014	21 619 856	1 972 965	1 466 743	25 704	25 676 972	41 568 974

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS oraz sprawozdań MPIPS-03.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem pieniężnym pomocy społecznej przyznawanym dla osób i rodzin bez dochodów lub o dochodach niższych niż ustawowe kryterium oraz zasobach pieniężnych nie wystarczających na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych.

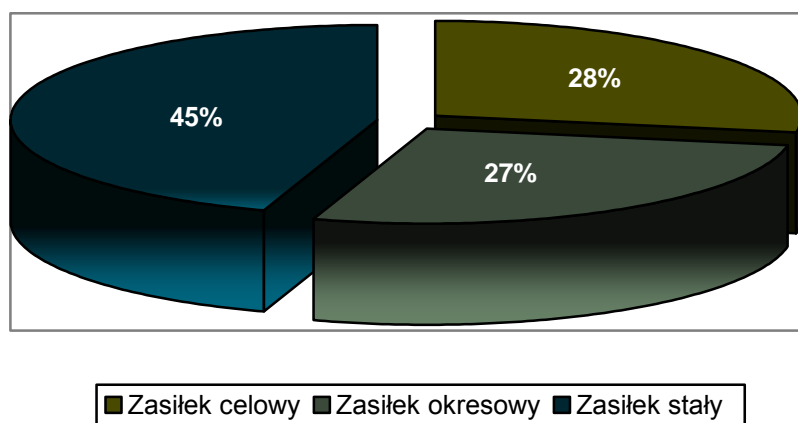
Wysokość oraz struktura wypłaconych zasiłków okresowych w 2014r. utrzymały się na poziomie roku 2013; wyniosła: 25.059.564 zł. W strukturze zasiłków okresowych, które zostały wypłacone w 2014r. dominowały zasiłki okresowe przyznane z tytułu bezrobocia –

86%, świadczenia wypłacane z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby stanowiły 7,8% , zaś z tytułu niepełnosprawności 5,8%.

Innym świadczeniem pieniężnym z pomocy społecznej jest zasiłek celowy. Jest przyznawany na ściśle określony cel: na część lub całość pokrycia kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Wysokość wypłaconych świadczeń zasiłku celowego w regionie w 2014r. wyniosła 25.676.972zł i była o 3,5% niższa od kwoty wypłaconej w roku 2013.

Koleją formą pieniężnego świadczenia z pomocy społecznej jest zasiłek stały, przysługujący osobom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie posiadają własnych środków utrzymania. W przypadku omawianego świadczenia na przestrzeni 2013 i 2014r. odnotowano 7,5% wzrost wysokości wypłaconych świadczeń – łącznie wypłacono kwotę 41.568.974 zł.

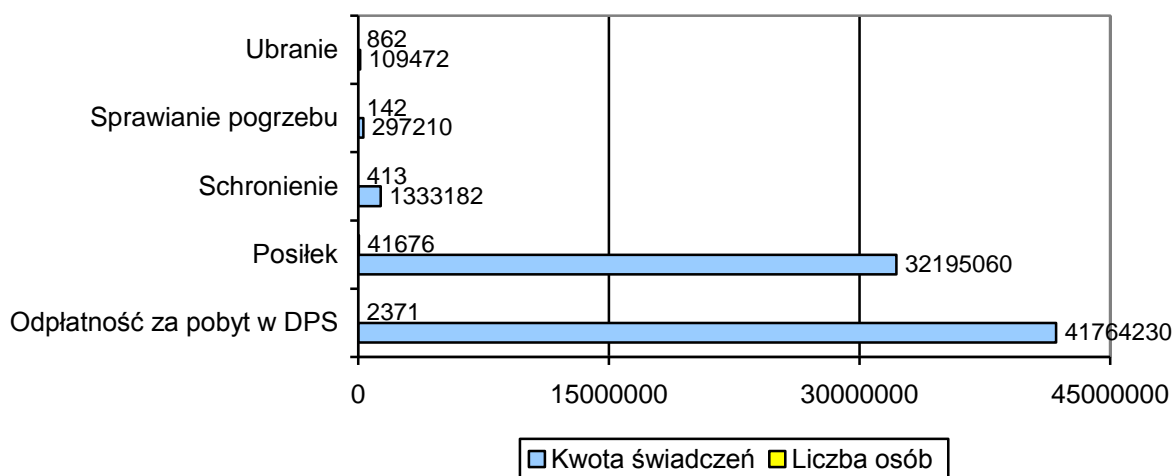
Wykres 5. Struktura wypłaconych zasiłków w 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS oraz sprawozdań MPIPS-03

Druga lista obejmuje świadczenia o charakterze niepieniężnym. Wśród tego rodzaju świadczeń należy wymienić świadczenia usługowe, rzeczowe - pierwszej potrzeby, jak również o charakterze instytucjonalnym. Posiadane dane świadczą o wzroście w latach 2013 i 2014 kosztów poniesionych na świadczenia niepieniężne z zakresu pomocy społecznej.

Wykres 6. Świadczenia niepieniężne z zakresu pomocy społecznej w 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Świadczenie w formie niepieniężnej otrzymało w 2014r. 45.464 osoby, co było wartością niższą o 5% niż w roku 2013. Świadczeniami pomocy społecznej w województwie generującymi największe wydatki w strukturze świadczeń niepieniężnych w 2014r. stanowiły:

- odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej – 41.764.230 zł – odnotowano wzrost wydatków w stosunku do 2013r. o nieznacznie ponad 9% przy jednoczesnym zmniejszeniu o 4% liczby osób, którym udzielono tego typu wsparcia.
- koszt wydania posiłku – 32.195.060 zł odnotowano wzrost wydatków w stosunku do 2013r. o nieznacznie ponad 10% przy wzroście 5% liczby osób, którym udzielono wsparcia.
- koszt udzielenia schronienia – 1.333.182zł odnotowano wzrost wydatków w stosunku do 2013r. blisko o 11% przy jednoczesnym 8% wzroście liczby świadczeniobiorców.

Zapewnienie zrównoważonego dostępu do świadczeń pomocy społecznej stanowi ustawowy obowiązek państwa i jednostek samorządu terytorialnego, zaś skuteczny system obejmujący jednostki świadczące pomoc stanowi jeden z najważniejszych czynników zwalczania oraz przeciwdziałania zjawiskom marginalizacji i wykluczenia społecznego. Dlatego też wskaźnikiem, który w Programie został wyznaczony celem oceny zasobów i możliwości wsparcia osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym jest poziom rozwoju infrastruktury społecznej czyli urządzeń, instytucji oraz placówek służących zaspokajaniu potrzeb jednostek i gospodarstw domowych oraz społeczności lokalnych. Do infrastruktury pomocy społecznej zaliczyć należy m.in.: domy pomocy społecznej, kluby

samopomocy, mieszkania chronione, placówki wsparcia dziennego placówki opiekuńczo-wychowawcze, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej.

Zadania pomocy społecznej realizowane są w oparciu o istniejące zaplecze infrastrukturalne. Na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonują 102 ośrodki pomocy społecznej realizujące zadania ustawowe w zakresie pomocy społecznej na terenie gmin i 13 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Kielcach realizujący zadania zarówno gminy, jak i powiatu. Na poziomie województwa za zadania z zakresu pomocy społecznej odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach. Jednostki te w realizacji swoich zadań podejmują współpracę z wieloma instytucjami pomocy i wsparcia prowadzonymi zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego, jak i organizacje pozarządowe.

W regionie świętokrzyskim w 2014 roku funkcjonowało 412 placówek i instytucji pomocy społecznej tj. o 150 więcej w porównaniu do roku 2013. Szczególnie istotny wzrost odnotowano w przypadku placówek wsparcia dziennego – wzrost o 44 placówki oraz mieszkań chronionych – zostało utworzonych 9 nowych mieszkań.

W województwie świętokrzyskim w 2014r. funkcjonowało:

- **37 domów pomocy społecznej.** Liczba oferowanych miejsc w tego typu ośrodkach wsparcia wyniosła **3 433**, natomiast liczba osób umieszczonych w DPS to **3.385** osób.
- **35 środowiskowych domów samopomocy.** Liczba miejsc w ŚDS w roku 2014 ukształtowała się na poziomie **939**, natomiast liczba osób korzystających wyniosła **1 037**.
- **5 dziennych domów pomocy.** Liczba miejsc w domach w 2014 roku wyniosła **160**, a liczba osób korzystających z pomocy DDP uplasowała się na poziomie **159**.
- **21 ośrodków wsparcia** skierowanych do osób bezdomnych. Liczba oferowanych miejsc przez noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych wyniosła **591**, zaś liczba korzystających była ponad dwukrotnie wyższa i wyniosła **1 354** osoby.
- **12 klubów samopomocy.** Liczba miejsc w tego typu placówkach wyniosła **427**, z oferowanej pomocy skorzystało **435** osób.
- **27 mieszkań chronionych.** Placówki łącznie oferowały **122** miejsca, skorzystało z nich **101** osób.
- **15 jednostek specjalistycznego poradnictwa.** Z oferty placówek skorzystało **1.669** beneficjentów.

- **9 Ośrodków Interwencji Kryzysowej oraz Punktów Interwencji Kryzysowej*.** Placówki oferowały łącznie **40** miejsc, liczba osób objętych wsparciem w 2014 r. wyniosła **1 234** osoby
- **55 Placówek Wsparcia Dziennego.** Placówki dysponowały **2.174** miejscami, zaś liczba beneficjentów wyniosła **2 124** osoby.
- **43 Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze.** Placówki oferowały **590** miejsc, z których skorzystało **589** beneficjentów.
- **Ośrodek Adopcyjny** – prowadzony przez samorząd województwa.
- **6 Centrów Integracji Społecznej.** Liczba uczestników zajęć w CIS to 681 osób.
- **13 Klubów Integracji Społecznej** Liczba uczestników zajęć w roku to **2.718** osób.
- **26 Warsztatów Terapii Zajęciowej.** Z zajęć w warsztatach korzystało w 2014 r. **1.393** osób.
- **4 Zakłady Aktywności Zawodowej** finansowane ze środków PFRON, z tego jeden prowadzony przez jednostkę samorządu terytorialnego, pozostałe przez organizacje pozarządowe. Zatrudnienie w ZAZ-ach na koniec 2014 znalazło łącznie **166** osób, z czego **58** osób z niepełnosprawnościami.
- **7 klubów pracy.**
- **4 inkubatory przedsiębiorczości.**

Zasoby infrastrukturalne pomocy społecznej województwa Świętokrzyskiego, na koniec 2014 roku, zapewniały 8.476 miejsc, tj o 1.782 więcej (czyliż 21%) w porównaniu do 2013r.

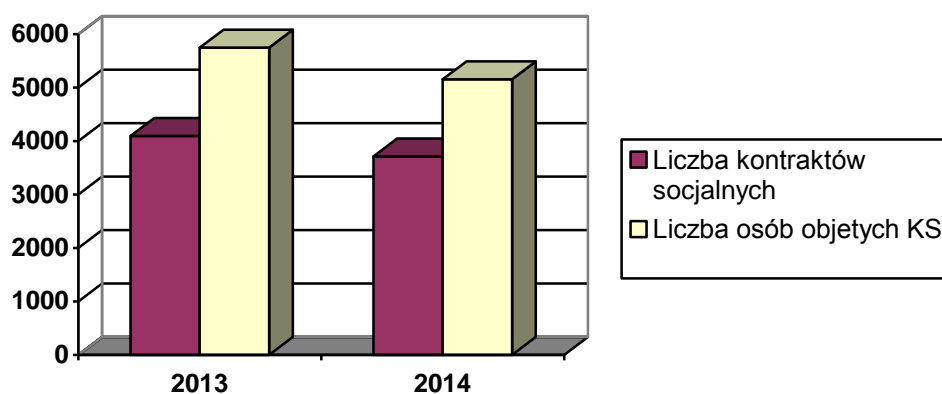
Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, iż liczba korzystających z ośrodków wsparcia tj. noclegowni, domów oraz schronisk dla bezdomnych była ponad dwukrotnie większa, niż liczba miejsc w tych placówkach, co sugeruje iż infrastruktura w zakresie wsparcia osób bezdomnych jest niewystarczająca w stosunku do rzeczywistych potrzeb.

Pracownicy socjalni podmiotów realizujących działania z zakresu pomocy społecznej i integracji stoją przed obliczem realizacji nowych zadań. Dotychczasowe zmiany systemu pomocy społecznej przyniosły zmianę w podejściu do klienta – stał się on aktywnym uczestnikiem procesu rozwiązywania swojej trudnej sytuacji życiowej. Jednym z narzędzi tego podejścia jest kontrakt socjalny. Umożliwia uaktywnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz marginalizacją, wskazuje osobie lub rodzinie kierunki działań umożliwiających wyjście z trudnej sytuacji, mobilizuje do własnej aktywności, co w

dalszej perspektywie ułatwia im uniezależnienie się od wsparcia z pomocy społecznej. W swojej formie kontrakt jest umową, sprecyzowanym zapisem zobowiązań dwóch stron: pracownika socjalnego, reprezentującego daną instytucję i klienta pomocy społecznej.

Na przestrzeni minionych lat obserwujemy systematyczne zmniejszanie liczby zawieszanych kontraktów socjalnych i osób nimi objętych. W roku 2014 liczba kontraktów socjalnych wyniosła 3.713, co stanowiło blisko 10% zmniejszenie ich liczby, zaś liczba osób objętych tego typu pomocą wyniosła 5.154 i była nieznacznie ponad 10% niższa niż w roku 2013. Najwięcej osób objętych kontraktem socjalnym odnotowanych zostało wśród mieszkańców powiatu kieleckiego – 899, zaś najmniej z powiatu pińczowskiego – 84.

Wykres 7. Liczba zawartych kontraktów oraz osób objętych kontraktem socjalnym na przestrzeni lat 2012 – 2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Jednym z kluczowych elementów monitoringu jest analiza danych związanych z opracowaniem i wdrażaniem w województwie programów ograniczających skutki wykluczenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem programów: pomocy społecznej, integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy. Obowiązek opracowania przez gminy i powiaty strategii ze szczególnym uwzględnieniem:

- w przypadku gminy: programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka,
- w przypadku powiatu: programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka,

wynika z zapisów ustawy o pomocy społecznej. Istota programów z jednej strony opiera się o diagnozę sytuacji, z drugiej zaś oferuje usystematyzowaną, długoterminową koncepcję rozwoju pomocy społecznej na terenie danego samorządu.

Tabela 3. Opracowane programy z zakresu pomocy społecznej przez powiaty i gminy

	Nazwa programu	2013		2014	
		Liczba opracowanych programów	% ogółu	Liczba opracowanych programów	% ogółu
GMINA	Program pomocy społecznej	5	4,90	4	3,92
	Program integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka	4	3,92	5	4,90
POWIAT	Program pomocy społecznej	3	21,42	3	21,42
	Program integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka	1	7,14	2	14,28
	Program przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy	6	42,85	6	42,85

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Z danych nadesłanych przez respondentów wynika, iż na przestrzeni 2013 i 2014r. zmniejszyła się liczba gmin posiadających opracowany program pomocy społecznej. Na koniec ubiegłego roku jedynie cztery gminy posiadało opracowany **program pomocy społecznej**: gmina Jędrzejów, Starachowice, miasto Kielce oraz Ostrowiec Świętokrzyski. Do przykładowych inicjatyw podejmowanych w ramach niniejszych dokumentów zalicza się:

- diagnozowanie i monitorowanie problemów społecznych,
- utworzenie systemu wsparcia na rzecz osób zależnych.
- utworzenie systemu wsparcia materialnego oraz poradnictwa specjalistycznego dla rodzin.

Respondenci oszacowali koszty realizacji działań wynikających z programów na łączną kwotę 33.324.376zł.

Program integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka: w 2014r. 5 gmin: Nagłowice, Jędrzejów, Starachowice, Ostrowiec Świętokrzyski oraz miasto Kielce wskazało na opracowanie takiego programu. Do przykładowych inicjatyw podejmowanych w ramach programów zalicza się m.in.:

- współpracę z instytucjami, organizacjami pozarządowymi, Bankiem Żywności, Kościołem.

- usprawnianie pracy socjalnej poprzez dokształcanie, szkolenia, pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej.
- rozwój zaplecza instytucjonalnego wsparcia dziennego.

Koszt przedsięwzięć realizowanych przez w/w gminy w ramach programów integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka wyniósł łącznie kwotę: 33.470.963zł.

Analogicznie, sytuacja na poziomie samorządu powiatu przedstawia się następująco:

Powiatowe programy pomocy społecznej opracowane zostały przez 3 powiaty: Opatowski, Kielecki i miasto Kielce. Inicjatywami wskazanymi w realizacji programów były:

- diagnozowanie i monitorowanie problemów społecznych,
- utworzenie i realizacja systemu wsparcia na rzecz osób bezdomnych i uzależnionych, niepełnosprawnych,
- utworzenie systemu wsparcia materialnego oraz poradnictwa dla rodziny.

Z kolei **Powiatowe programy integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka** opracowało miasto Kielce oraz powiat Konecki. Przykładowe działania obejmowały m.in.:

- dokształcanie pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej celem usprawnienia i polepszenia pracy socjalnej,
- współpracę z instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz Kościołem,
- współtworzenie sieci placówek opiekuńczo - wychowawczych, zapewnienie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich posiłków w szkole oraz wyprawek szkolnych.
- świadczenie poradnictwa specjalistycznego,
- organizowanie kampanii społecznych dot. zjawiska wykluczenia społecznego.

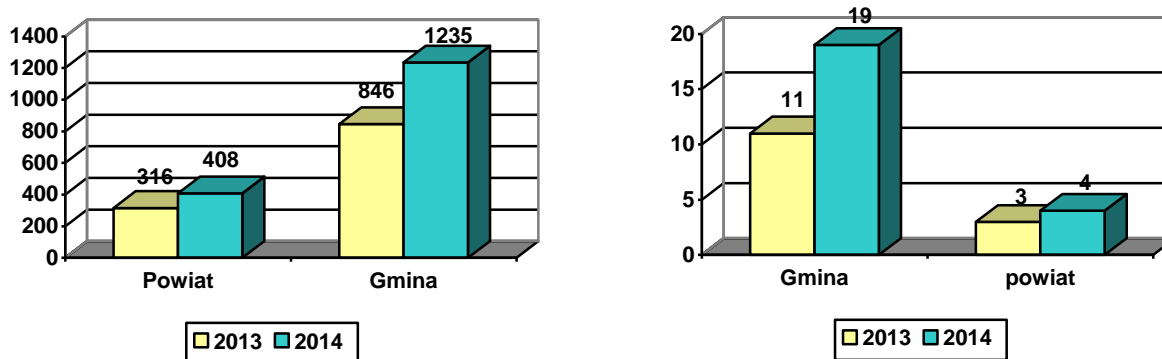
Na podstawie zebranych ankiet wynika, iż 6 powiatów: jędrzejowski, skarżyski, starachowicki, staszowski, konecki oraz miasto Kielce opracowały **Powiatowe programy przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy**. Powiaty w ramach programów podejmowały działania jak:

- zwiększenie uczestnictwa w zatrudnieniu osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych z rynku pracy.
- ograniczanie skali nielegalnego zatrudnienia.
- kształtowanie postaw adaptacyjności i mobilności na rynku pracy.
- wsparcie młodzieży wchodzącej na rynek pracy.
- rozwój poradnictwa zawodowego.
- zwalczanie dyskryminacji na rynku pracy.

Na realizację programów przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy powiaty wydatkowały łącznie kwotę 56.663.560 zł, z czego zdecydowana większość – 32.037.226 zł (tj. 56%) pochodzi ze środków EFS, 19.363.055 (tj.34%) stanowią środki inne, zaś z budżetu powiatów pochodzi 5.886.929 zł (tj.10%).

Jedną z form aktywnego przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, którą poddano analizie jest liczba i zakres funkcjonowania grup samopomocowych. Pomimo niewątpliwych zalet i korzyści wynikających z inicjowania działań samopomocowych wciąż tego typu przedsięwzięcia są słabo znane i doceniane. Związki samopomocowe stanowią istotne uzupełnienie i wsparcie profesjonalnej pomocy społecznej. Dane za okres lat 2013 – 2014 wskazują na nieznaczny wzrost popularności tej formy pomocy. Respondenci wykazali, iż na poziomie gmin zostało utworzonych 19 grup samopomocowych, co stanowi wzrost w stosunku do roku 2013 o 42% oraz 4 grupy na poziomie powiatów – także odnotowano wzrost – nieznacznie ponad 33%.

Wykres 8. Liczba uczestników oraz grup samopomocowych w regionie.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Jak można zauważyć na powyższych wykresach liczba osób objętych grupami samopomocowymi wykazuje progres w stosunku do roku 2013. Wyniosła odpowiednio: **1.235** osób w grupach funkcjonujących na szczeblu gminnym i **408** osób na szczeblu powiatowym.

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie jest **liczba partnerstw i instytucji zaangażowanych w partnerstwa** w zakresie systemowych rozwiązań dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ustawa o pomocy społecznej zakłada, że administracja publiczna będzie współpracowała z innymi podmiotami na zasadzie partnerstwa. Inicjowanie partnerstw publiczno-społecznych obserwowane jest w wielu dziedzinach. Cechą wspólną każdego z nich jest to, że partnerstwa dzięki zaangażowaniu, wkładowi wiedzy i doświadczenia partnerów, osiągają lepsze rezultaty niż podmioty działające indywidualnie. Należy

stwierdzić, iż zawiązywanie partnerstw stanowi obecnie jedno z najważniejszych zadań demokracji partycypacyjnej.

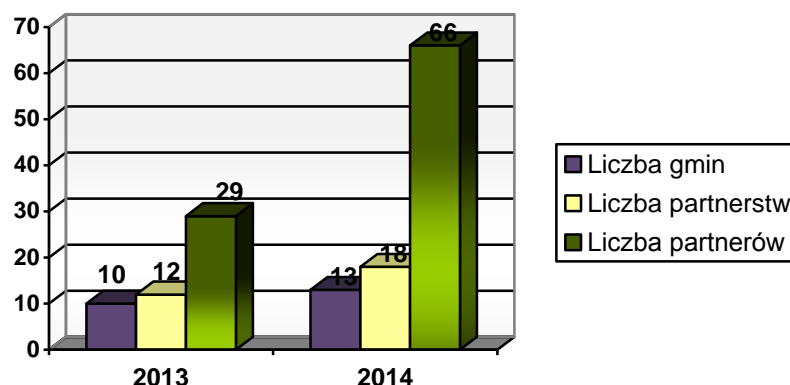
Skuteczność partnerstw w głównej mierze zależy od liczby zaangażowanych partnerów oraz podmiotów zainteresowanych poprawą funkcjonowania danej przestrzeni.

W regionie świętokrzyskim partnerstwa lokalne nie stanowią popularnej formy działania, niemniej odnotowano niewielki wzrost liczby zawiązanych partnerstw.

W 2014r. 12 gmin regionu (11,8% ogółu) zawiązało 18 partnerstw, w których zaangażowanych było 66 instytucji. Zawiązane partnerstwa w głównej mierze dotyczyły działań mających na celu aktywizację społeczną i zawodową, doradztwo specjalistyczne, realizację projektów finansowanych ze środków UE dotyczących wsparcia osób bezrobotnych w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Gminami, które zaangażowały się w partnerstwa były: Sędziszów, Oksa, Nagłowice, Małogoszcz, Starachowice, Mirzec, Skarżysko Kamienna, Lipnik, Piekoszów, Miasto Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski oraz Kunów.

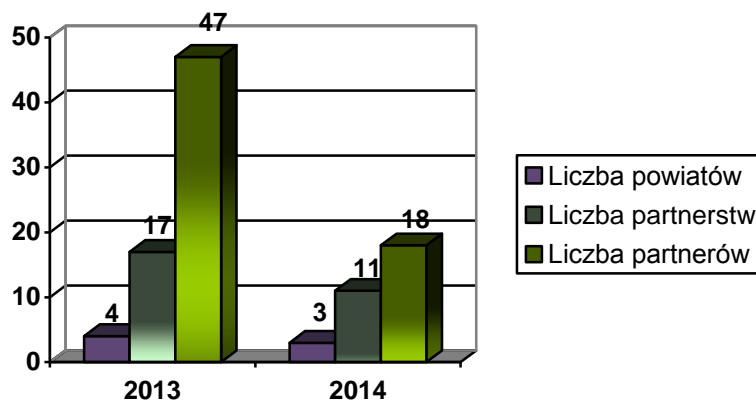
Wykres 9. Liczba gmin, zawiązanych partnerstw i uczestniczących w nich partnerów.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Według respondentów z 14 powiatów wynika, iż partnerstwa zostały zawiązywane na poziomie 21,5% - **3 powiaty zawiązały łącznie 11 partnerstw**, w których uczestniczyło zaledwie **18 instytucji**. W stosunku do roku 2013 odnotowano zmniejszenie liczby partnerstw zawiązywanych przez powiaty o jedno, zaś liczba partnerów zmniejszyła się blisko trzykrotnie. Partnerstwa dotyczyły m.in. realizacji projektu pn.: „Schematom stop”, działań na rzecz rynku pracy i polityki społecznej oraz przeciwdziałania przemocy.

Wykres 10. Liczba powiatów, zawiązanych partnerstw i uczestniczących w nich partnerów.

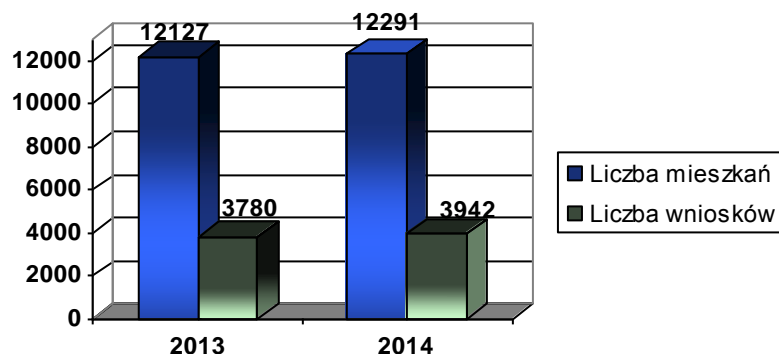
Źródło: opracowanie własne ROPS.

Partnerstwa w zakresie systemowych rozwiązań na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym zostały zawiązane przez powiaty: opatowski, miasto Kielce oraz powiat buski.

Ważnym wskaźnikiem poddanym analizie jest sytuacja mieszkaniowa w województwie świętokrzyskim.

W 2014 roku liczba wszystkich mieszkań w województwie świętokrzyskim stanowiących własność gminy albo gminnych osób prawnych bądź spółek handlowych, utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystwa budownictwa społecznego wyniosła **12 291**. Są to mieszkania znajdujące się w budynkach stanowiących w całości własność gminy oraz mieszkania będące własnością gminy, ale znajdujące się w budynkach stanowiących nieruchomości wspólne, a także mieszkania stanowiące własność Skarbu Państwa, ale zarządzane przez gminę.

Wykres 11. Liczba mieszkań w województwie oraz liczba wniosków o mieszkanie komunalne w latach 2013 i 2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2014r. liczba mieszkań komunalnych w zasobach gmin województwa świętokrzyskiego w odniesieniu do roku 2013 zwiększyła się o **93**. Ponadto obserwowany jest wzrost liczby wniosków złożonych na mieszkanie komunalne (z 3 771 w roku 2013 do **3 942** w roku oceny).

Istotnym z punktu widzenia planowania rozwoju infrastruktury mieszkalnej dla osób z kręgów ryzyka socjalnego jest przeprowadzanie analiz i badań w zakresie rozpoznawania potrzeb i zasobów mieszkaniowych dla osób z kręgów ryzyka socjalnego. Z pozyskanych ankiet wynika, iż 13 gmin (o 4 więcej niż w roku 2013) przeprowadzono badania w tym zakresie. Należały do nich: Starachowice, Łączna, Zawichost, Ostrowiec Świętokrzyski, Lipnik, Opatów, Końskie, Chmielnik, Kazimierza Wielka, Sędziszów, Nagłowice, Małogoszcz oraz Miasto Kielce.

II. Wsparcie rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych.

Proces starzenia się społeczeństw obserwowany w większości krajów Unii Europejskiej stał się faktem i jest zaliczany do najważniejszych i najniebezpieczniejszych zjawisk społecznych XXI wieku. W ostatnich kilkudziesięciu latach intensywność tego zjawiska, szczególnie w regionach wyżej rozwiniętych, znacznie wzrosła, co – przy jednoczesnym spadku przyrostu naturalnego w tych obszarach oraz wydłużeniem średniej długości życia powoduje, że odsetek ludzi starych w społeczeństwie szybko rośnie.

Skutki tego procesu stanowią i będą stanowić kluczowe wyzwanie w sferze polityki społecznej w najbliższych latach.

Zjawisko to powoduje generowanie znacznych kosztów związanych m.in. z rynkiem pracy, ochroną zdrowia oraz zwiększaniem wydatków z budżetu na szeroko rozumiane wsparcie osób starszych we wszystkich sferach ich życia. Z drugiej zaś strony w zbyt małym stopniu wykorzystywany jest olbrzymi potencjał jaki posiada ta grupa społeczna. Zbudowanie odpowiednich systemów wsparcia osób starszych dostosowanych do lokalnych uwarunkowań ekonomicznych i społecznych może przyczynić się do pełniejszego wykorzystania zasobów doświadczenia zawodowego i społecznego, jakimi dysponują te osoby.

Polityka społeczna w szerszym jak i lokalnym rozumieniu powinna służyć budowaniu pozytywnego wizerunku seniorów w społeczeństwie, poprawie ich statusu społecznego oraz dostępności do dóbr kultury i życia społecznego. Nie bez znaczenia jest także stosowanie profilaktyki i opieki medycznej, której osoby starsze wymagają w sposób szczególny.

Szczegółowej analizie zostały poddane działania podejmowane w ramach realizacji priorytetu II: **Wsparcie rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych.**

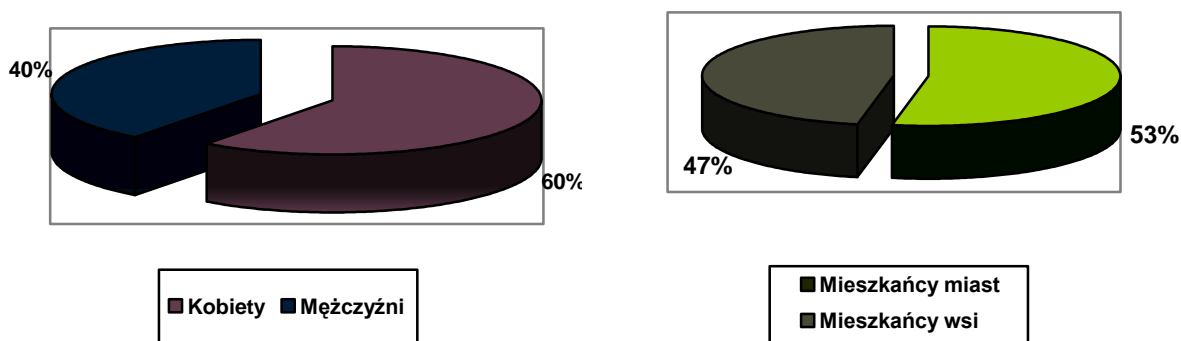
Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż na koniec 2014r. region świętokrzyski zamieszkiwało 1.263.176 osób. Tendencją zarysowującą się w regionie świętokrzyskim jest systematyczne zmniejszanie się ogólnej liczby mieszkańców. Na przestrzeni lat 2013-2014 liczba mieszkańców województwa Świętokrzyskiego zmniejszyła się o 5.063 osoby. Przyczyną takiego stanu rzeczy są migracje oraz ujemny przyrost naturalny oznaczający przewagę zgonów nad urodzeniami żywymi.

Udział osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 r.ż; kobiety powyżej 60 r.ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców regionu na koniec 2014r. wyniósł 20,5%.

Struktura ludności w ujęciu płci nie uległa większym zmianom. Podobnie, jak w latach poprzednich, nieznaczną większość mieszkańców regionu Świętokrzyskiego w wieku

powyżej 65 roku życia stanowiły kobiety, których udział kształtował się na poziomie blisko 60%.

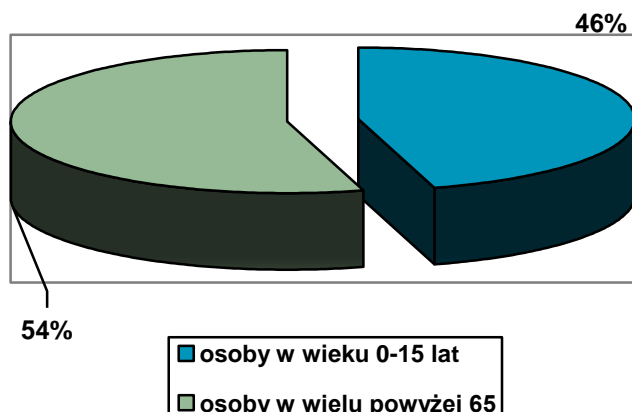
Wykres 12. Udział osób powyżej 65 roku życia ze względu na płeć i miejsce zamieszkania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Przemiany związane ze strukturą wiekową społeczeństwa są jednym z najistotniejszych elementów procesów ludnościowych. Poddając analizie dane Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż niekorzystne procesy demograficzne – rosnąca liczba osób starszych silniej zaznaczają się w regionie świętokrzyskim niż w pozostałych regionach kraju. Jednym ze wskaźników świadczących o procesie starzenia się społeczeństwa jest rosnąca liczba osób w wieku powyżej 65 lat do liczby dzieci i młodzieży w wieku do 15 roku życia. Tylko na przestrzeni ostatnich lat liczba osób najstarszych przypadających na 100 najmłodszych zwiększyła się ze 110 do 119. Dane GUS wskazują na występowanie nadwyżki najstarszych osób nad najmłodszymi szczególnie w miastach – 138 wobec 107 na wsi. Sytuację obrazuje poniższy wykres.

Wykres 13. Udział osób w wieku powyżej 65 r.ż w stosunku do osób do 15 r.ż.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Osoby starsze stanowią grupę szczególnie zagrożoną zjawiskiem wykluczenia społecznego, dlatego też zarówno instytucje publiczne jak i organizacje pozarządowe starają się wychodzić naprzeciw potrzebom osób w wieku emerytalnym, po to aby jak najdłużej były one aktywnymi członkami społeczeństwa.

Do wskaźników realizacji priorytetu, które podlegają monitoringowi należy m.in. wielkość instytucjonalnego zaplecza dla osób starszych w regionie. Przez powyższe należy rozumieć liczbę:

- domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych ,
- środowiskowych domów samopomocy,
- zakładów opiekuńczo – leczniczych,
- hospicjów,
- klubów seniora,
- mieszkań chronionych dla osób starszych,
- rodzinnych domów opieki,
- uniwersytetów trzeciego wieku.

Tabela poniżej przedstawia zasoby instytucjonalne pomocy społecznej regionu dla osób starszych.

Tabela 4. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia dla osób starszych w 2014r.

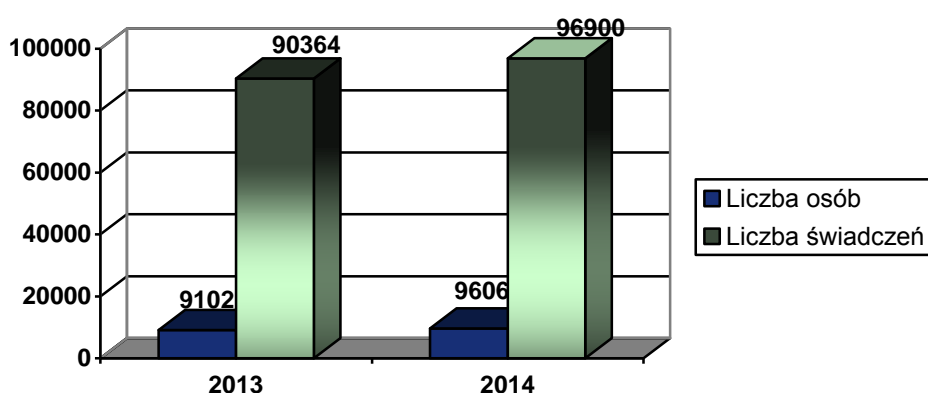
L.p.	Rodzaj placówki	Liczba placówek
1.	Domy Pomocy Społecznej dla osób starszych	10
2.	Domy pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych	14
3.	Dzienne domy pomocy	5
4.	Rodzinne domy pomocy	7
5.	Środowiskowe Domy Samopomocy	35
6.	Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze	17
7.	Hospicja i zespoły opieki paliatywnej	22
8.	Mieszkania chronione dla osób starszych	6
9.	Rodzinne domy opieki	10
10.	Uniwersytety Trzeciego Wieku	10
11.	Kluby seniora	112

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej za 2014r.

W 2014r. na terenie województwa funkcjonowało **281 instytucji dla osób starszych**. W stosunku do roku 2013 obserwowane jest zwiększenie liczby instytucji prowadzących działalność na rzecz osób starszych.

Kolejnym wskaźnikiem świadczącym o sytuacji osób starszych w regionie poddanym analizie jest zakres świadczeń pomocy społecznej udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej na rzecz osób starszych. Należą do nich świadczenia pieniężne, jak i niepieniężne. Szczegółowej analizie poddano wysokość oraz liczbę świadczeń **zasiłku stałego**. W 2014 roku wsparcie w tej formie otrzymało 9.606 osób, całkowita liczba świadczeń wyniosła 96.900, zaś kwota wydatkowana to **41 568 974zł**.

Wykres 14. Zasiłek stały na przestrzeni 2013 i 2014 roku.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej za 2014r.

W analizowanym okresie 2013 – 2014, został zaobserwowany wzrost liczby osób, liczby świadczeń oraz kwoty wydatkowanej na zasiłki stałe. Wzrost liczby osób, które otrzymały zasiłek stały w 2014 roku w stosunku do 2013 roku, wyniósł **7%**, liczby świadczeń **5,5%**. Natomiast najwyższy wzrost – 25% odnotowano w wysokości kwoty przeznaczonej na świadczenia w 2014 roku. Na podstawie dostępnych prognoz demograficznych można przewidywać dalszy wzrost liczby osób, liczby świadczeń oraz kwoty wydatkowanej na zasiłki stałe.

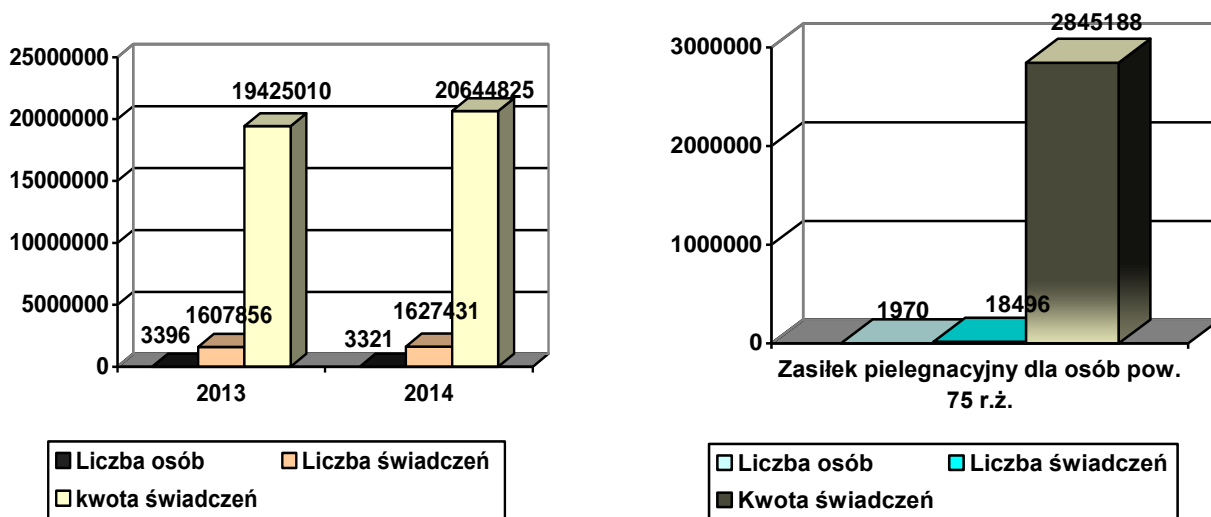
Szereg obecnych zmian społecznych m.in. zmiany w tradycyjnym modelu rodziny - odejście od modelu rodziny wielopokoleniowej, wynikająca z tego samotność seniorów, niski status ekonomiczny osób starszych powodują, że usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania dostarczane przez gminę stanowią jedną z form usług społecznych o coraz większym zasięgu i znaczeniu społecznym.

W 2014r. usługi opiekuńcze dla osób starszych w miejscu ich zamieszkania udzielane były przez 82 gminy tj. 80,5% ogółu. Z usług obejmujących m.in. pomoc w codziennych

czynnościach oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze w 2014r. skorzystało **3.321** osób, udzielono **1.627.431** świadczeń świadczeń na łączną kwotę **20.644.825 zł**.

Z kolei z zasiłku pielęgnacyjnego dla osób powyżej 75 roku życia skorzystało **1 970** osób na łączna kwotę świadczeń **2.845.188 zł**.

Wykres 15. Wysokość usług opiekuńczych oraz świadczeń pielęgnacyjnych dla osób starszych w 2013 i 2014r. w regionie.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Działalność społeczna skierowana do osób starszych może przyjmować różne formy. Wymienić wśród nich można partnerstwa, które dzięki zaangażowaniu we współpracę partnerów stanowić mogą ważną platformę pomocy i aktywizacji osób starszych. Z zebranych danych ankietowych wynika, iż na poziomie powiatu jedynie Miasto Kielce zawiązało partnerstwo na rzecz seniorów. W przypadku gmin ta forma działań także nie jest popularna – zaledwie 4 gminy (Sędziszów, Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, oraz Miasto Kielce) zawiązywało partnerstwa w tym zakresie.

Niewielka liczba działań prowadzonych w partnerstwie wskazuje na niechęć lub nieumiejętność parterów społecznych do wchodzenia we współpracę z jednostkami pomocy społecznej. Powyższy stan rzeczy sugeruje konieczność promowania projektów o takim charakterze.

Istotnym elementem kreowania polityki społecznej wobec osób starszych jest **realizacja programów pomocowych, wspierających osoby starsze**. Z zebranych danych wynika, iż jedynie w jednym powiecie - mieście Kielce oraz pięciu gminach: Sandomierzu, Jędrzejowie, Tarłowie, Bodzechowie, Starachowicach został opracowany program

w powyższym zakresie. W ramach programu podejmowane były następujące inicjatywy m.in.:

- aktywizacja społeczna osób starszych poprzez organizację spotkań integracyjnych i profilaktycznych (spotkania z lekarzem, policjantem),
- podnoszenie jakości i ilości usług opiekuńczych,
- powołanie Rady Seniorów.

Kwota jaka została przeznaczona przez gminy na realizację działań w ramach programów wyniosła **217.668 zł** i w głównej mierze pochodziła z budżetów samorządów gminnych.

Ważnym elementem wsparcia rozwoju systemu na rzecz osób starszych są działania w zakresie integrowania podopiecznych placówek stałego pobytu ze społecznością lokalną. W regionie świętokrzyskim **10 gmin** prowadzi tego typu działalność. Są to: Włoszczowa, Bogoria, Mirzec, Starachowice, Sandomierz, Ostrowiec Świętokrzyski, Opatów, Pierzchnica, Sitkówka oraz Miasto Kielce. Na podstawie powyższego zestawienia wynika, iż działania integracyjne dla seniorów w przeważającej większości inicjowane są w miastach i większych ośrodkach niż na wsi.

Do najpopularniejszych inicjatyw należą:

- organizowanie wystaw prac artystycznych, występów młodzieży w domach pomocy społecznej,
- organizowanie spotkań z młodzieżą szkolną, społecznością lokalną, wolontariuszami,
- organizacja wycieczek oraz spotkań okolicznościowych.

Nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym z dnia 11 października 2013r. unormowała dotychczas nie sankcjonowaną prawnie możliwość tworzenia na poziomie samorządów gmin - gminnych rad seniorów. Wpisanie tej instytucji do ustawy stanowi odpowiedź na stojące przed władzami wyzwania związanymi z koniecznością aktywizacji i „zagospodarowania” tej grupy społecznej. W Raporcie została ujęta przestrzenna analiza funkcjonowania Rad Seniorów, będących organami opiniodawczo-doradczymi, a także mającymi na celu zwiększanie aktywności społecznej oraz pomoc w dostępie do informacji osobom starszym. Z zebranych danych wynika, iż tego typu forma działań w naszym regionie nie jest popularna – zaledwie w **2 gminach zostały powołane Rady Seniorów**: w gminie Opatowiec oraz Starachowice.

III Rozwój systemu opieki i wsparcia nad dzieckiem i rodziną.

W obecnych czasach problem różnorodnych zagrożeń z jakimi spotyka się rodzina jest zagadnieniem bardzo niepokojącym. Zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych staje się często trudne do zrealizowania. Bezrobocie, pauperyzacja, brak poczucia stabilizacji życiowej i zawodowej, brak poczucia bezpieczeństwa socjalnego sprawiają, iż coraz więcej rodzin boryka się z trudnościami finansowymi, co ma negatywny wpływ na funkcjonowanie rodziny, osłabienie więzi rodzinnych oraz powstawanie różnych dysfunkcji. Fala różnorodnych zagrożeń oraz zjawisk patologicznych przyczyniają się do powstawania wielu sytuacji konfliktowych, których negatywne skutki najbardziej dotyczą dzieci. Dlatego też podstawą rozwiązywania problemów społecznych stanowić powinno wielowymiarowe wsparcie rodziny w odbudowaniu jej właściwych relacji oraz wypełnianiu ról przez jej członków. Pomoc w pierwszej kolejności powinna uwzględniać i wykorzystywać potencjał własny rodziny oraz wyzwalać aktywność własną. Dopiero gdy te działania nie przynoszą efektu należy angażować instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe.

Koncepcja opieki nad dzieckiem w systemie pomocy społecznej oparta jest przede wszystkim o samorządy powiatowe i gminne i ma na celu: podejmowanie działań profilaktycznych, rozwój poradnictwa i terapii rodzinnej rozumianej jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań oraz pracy socjalnej.

Jednym z kluczowych elementów systemu opieki i wsparcia dziecka i rodziny jest programowanie strategiczne. Sprawne i efektywne zarządzanie wymaga zorganizowanego i długookresowego planowania. Dzięki temu możliwe jest wydajniejsze gospodarowanie posiadanymi zasobami, przewidywanie ewentualnych zagrożeń dla dalszego rozwoju oraz podejmowanie stosownych działań zaradczych. Dokumenty strategiczne pełnią z jednej strony rolę narzędzia diagnostycznego, z drugiej diagnozującego sytuację, zaś z trzeciej wyznaczającego kierunki działań i inicjatyw podejmowanych w danym obszarze.

Wskaźnikiem ilościowym, który poddano analizie była liczba opracowanych przez samorządy:

- programów wspierania rodziny,
- programów pomocy dziecku i rodzinie,
- programów rozwoju pieczy zastępczej,
- programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

- programów wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze.

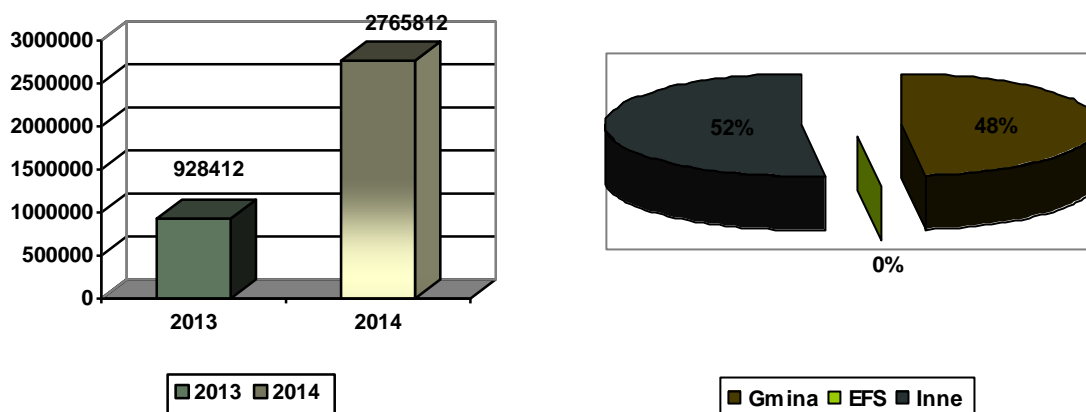
Obowiązek opracowania programów z zakresu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej nakłada na gminy Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Programy mają na celu zbudowanie spójnego systemu pomocy rodzinie angażującego zasoby gminy.

Z ankiet nadesłanych przez respondentów wynika, iż **44 gmin** (tj. 41% ogółu) w 2014r. posiadało opracowany program wspierania rodziny. Wśród najpopularniejszych inicjatyw podejmowanych w ramach programów należały m.in.:

- zatrudnienie asystenta rodziny,
- prowadzenie poradnictwa specjalistycznego i konsultacji dla rodzin,
- realizacja programów profilaktycznych oraz kampanii wspierających rodziny,
- promocja i rozwój rodzinnej opieki zastępczej,
- szkolenia kadr pomocy społecznej.

Wysokość środków wykorzystanych przez gminy na realizację programów w 2014r. wyniosła 2.765,812 zł. Udział środków z budżetów gmin oraz innych źródeł w realizacji przedsięwzięć w ramach programów był zbliżony: wyniósł odpowiednio 48% oraz 52%.

Wykres 16. Wysokość środków oraz źródła finansowania gminnych programów wspierania rodziny.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

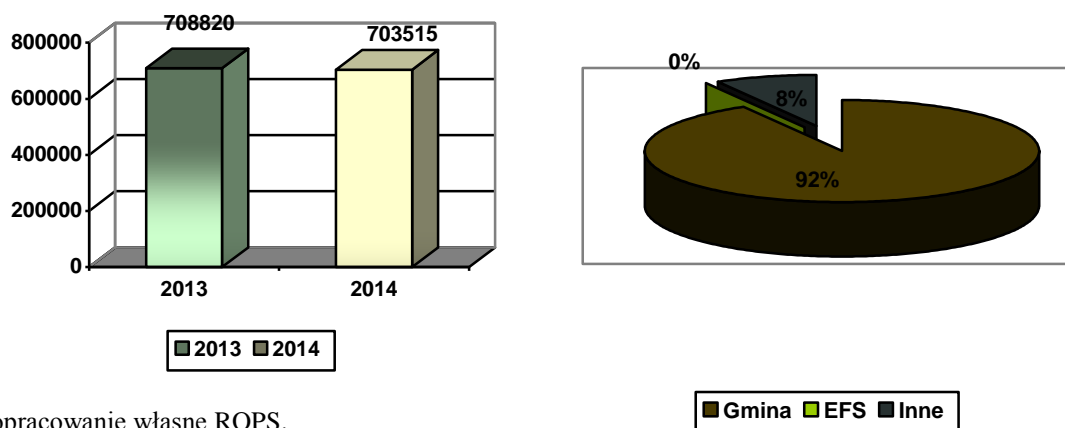
Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie wg respondentów opracowało **96 samorządów tj. 94%** gmin regionu Świętokrzyskiego. W stosunku do roku 2013 odnotowano blisko 10% wzrost liczby gmin posiadających uchwalony program. Wysokość środków jakie zostały wydatkowane na realizację działań w ramach programów

przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2014 wyniosła **703.515zł** i była nieznacznie niższa niż w roku 2013. Blisko 92% środków na realizację programów pochodziło z budżetów gmin: 624.377zł, wobec 56.931 zł z innych źródeł.

Do najpopularniejszych inicjatyw podejmowanych w ramach gminnych programów należały m.in.:

- organizowanie kampanii informacyjnych dla ofiar przemocy domowej, w tym działania edukacyjne o możliwościach pozyskania pomocy,
- prowadzenie poradnictwa prawnego, psychologicznego,
- profesjonalizacja kadr pomocy społecznej,
- organizowanie psychoterapii, warsztatów dla ofiar i sprawców przemocy domowej,
- powoływanie grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych.

Wykres 17. Wysokość środków oraz źródła finansowania powiatowych programów pomocy dziecku i rodzinie.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Wskaźnikiem, który został również podany analizie była liczba opracowanych przez samorządy powiatowe **programów pieczy zastępczej**. W 2014r. wszystkie powiaty posiadały opracowane programy rozwoju pieczy zastępczej.

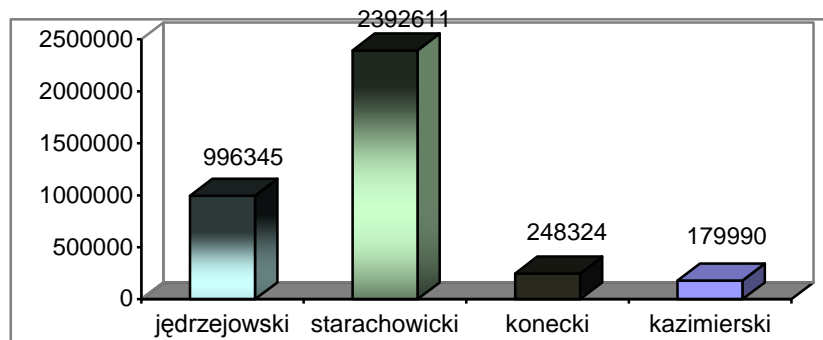
Do najczęstszych inicjatyw w ramach programów należały m.in.:

- prowadzenie kampanii promujących ideę rodzicielstwa zastępczego,
- utworzenie grup wsparcia dla rodziców zastępczych,
- prowadzenie poradnictwa prawnego i psychologicznego dla rodzin zastępczych,
- prowadzenie szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze.

Kwota wydatkowana na realizację działań w ramach programów rozwoju pieczy zastępczej przez samorządy powiatowe to: **3.817.270 zł**. Należy zaznaczyć, iż jedynie

4 (tj. 29%) powiaty: jędrzejowski, kazimierski, starachowicki, konecki przekazały informacje nt. wysokości środków przeznaczonych na realizację programów pieczy zastępczej.

Wykres 18. Wysokość środków na realizację powiatowych programów pieczy zastępczej.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

W województwie świętokrzyskim w 2014r. zaledwie **1** powiat (tj. 7% ogółu): powiat, konecki, posiadał uchwalony **program pomocy dziecku i rodzinie**. Do inicjatyw podejmowanych w ramach programu należały m.in:

1. Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych oraz kandydatów na rodziny zastępcze.
2. Świadczenia specjalistycznego poradnictwa dla kandydatów i rodziców zastępczych.

Wysokość środków jaka została przeznaczona na realizację programu pomocy dziecku i rodzinie przez powiat konecki wyniosła 79.563 zł. i w 100% pochodziła z budżetu powiatu.

Kolejnym elementem poddanym analizie była realizacja przez samorządy powiatowe **programów wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze**. Z zebranych danych wynika, iż zaledwie Miasto Kielce realizuje działania na rzecz wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze. Kwota jaka została wydatkowana na realizację zadań na rzecz wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2014r. wyniosła blisko 140.000zł, do inicjatyw podejmowanych w ramach programu należało m.in. przygotowywanie wychowanków pieczy do usamodzielnienia, pomoc w podjęciu zatrudnienia.

Pieczą zastępczą jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki nad dziećmi i wychowania przez rodziców. Może być sprawowana w formie rodzinnej: rodzina zastępcza (spokrewniona, niezawodowa, zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna), rodzinny dom dziecka oraz z formie

instytucjonalnej: placówka opiekuńczo-wychowawcza, regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna oraz interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Dobro rodziny postrzegane jako zapewnienie możliwości wsparcia we wszystkich wymiarach jej społecznego funkcjonowania, niezależnie od sytuacji materialnej, posiadanych zasobów czy trudności, jest jednym z głównych priorytetów w polityce społecznej. Należy podkreślić, iż aby system opieki i wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu swoich funkcji przynosił zakładane efekty, z jednej strony należy położyć szczególny nacisk na profilaktykę oraz pracę z rodziną biologiczną, z drugiej zaś wszędzie tam, gdzie nie udało się uniknąć umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej stworzyć dzieciom warunki opieki i wychowania maksymalnie zbliżone do naturalnych.

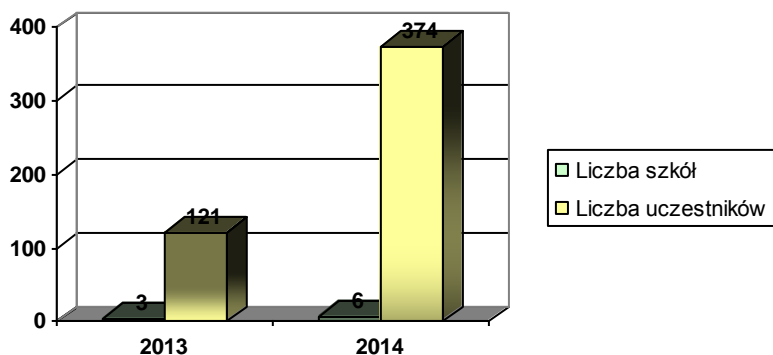
W ramach niniejszego Raportu dokonano analizy działań podejmowanych przez instytucje w ramach szeroko rozumianej profilaktyki oraz pracy z rodziną zastępczą.

Jednym z ważniejszych elementów wsparcia rodziny jest prowadzenie **poradnictwa specjalistycznego dla rodzin**. Poradnictwo specjalistyczne stanowi specyficzny rodzaj pracy profesjonalistów ukierunkowanej na pomoc w rozwiązaniu sytuacji problemowych osób zgłaszających się po pomoc. Zakres poradnictwa rodzinnego jest bardzo rozległy, pomoc koncentruje się wokół problematyki wychowawczej - głównie dotyczy napotykanych przez rodziców trudności w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozvodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci, problemów rodzinnej opieki zastępczej. Z danych ankietowych wynika, iż w 2014r. 9 powiatów realizowało tą formę wsparcia dla rodzin; udzielono łącznie **6.129 porad dla 785 osób**. W przypadku samorządów gminnych odnotowano zwiększenie liczby gmin organizujących poradnictwo – 24 samorzady gminne prowadziło poradnictwo dla rodzin, w wyniku czego udzielono 13.455 porad dla 3.642 osób.

Szkoły dla rodziców stanowią istotny element podnoszenia kompetencji i kwalifikacji wychowawczych rodziców i opiekunów. Celem szkół jest wsparcie rodziców i opiekunów w radzeniu sobie w codziennych kontaktach z dziećmi i młodzieżą. Niewątpliwie nauka umiejętności komunikacji, kompetencji, wymiany doświadczeń przyczynia się do budowania nowych oraz wzmacniania już istniejących więzi między rodzicami a dziećmi oraz wpływa sprawniejszy i efektywniejszy przebieg procesów wychowawczych. Niemniej mimo niewątpliwych korzyści wynikających z prowadzenia szkół dla rodziców nie jest to forma pomocy rodzinie rozpowszechniona w regionie. W 2014r. odnotowano dwukrotny wzrost liczby szkół oraz ponad trzykrotny ich uczestników. Z danych ankietowych wynika, iż 6 gmin prowadziło szkoły dla rodziców, zaś działaniami pomocowymi objętych zostało 374 rodziców

i opiekunów. Gminami organizującymi szkoły dla rodziców były: Staszów, Połaniec, Oleśnica, Starachowice, miasto Kielce oraz Jędrzejów.

Wykres 19. Liczba szkół dla rodziców oraz ich uczestników w latach 2013 i 2014.

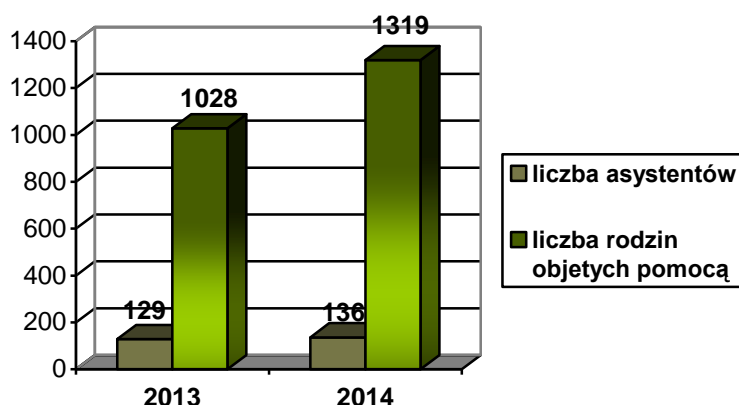

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Rodziny mające trudności w pełnieniu ról opiekuńczych i wychowawczych wspierane są przez **asystentów rodziny**, którzy pomagają w przezwyciężaniu trudności związanych z opieką i wychowaniem małoletnich dzieci. Zadania asystenta rodziny są bardzo rozległe, należą do nich: wsparcie psychiczno-emocjonalne, diagnostyczno-monitorujące, opiekuńcze, doradcze, mediacyjne, wychowawcze, motywująco – aktywizujące. Jego zadaniem jest także nie dopuszczenie do umieszczenia dziecka w placówkach lub rodzinach zastępczych, a w sytuacji umieszczenia, jak najszybszy powrót do rodziny.

Z zebranych danych wynika, że nie w każdej gminie regionu został powołany asystent rodziny – na koniec 2014r. funkcjonowało ich w województwie **136**, co stanowiło wzrost w stosunku do roku 2013 o nieznacznie ponad 5%. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny wzrosła o 28% i wyniosła 1.319 osób. Największą liczbę asystentów rodziny odnotowano w powiecie kieleckim, natomiast najmniejszą liczbę odnotowano w powiecie kazimierskim i pińczowskim. **14** ośrodków pomocy społecznej nie zatrudniło asystenta rodziny są to: Fałków, Gnojno, Gowarczów, Iwaniska, Kije, Kluczewsko, Nowy Korczyn, Sadowie, Stopnica, Słupia Konecka, Tuczępy, Wodzisław, Kazimierza Wielka, Suchedniów.

Wykres 20. Liczba asystentów oraz rodzin objętych pomocą asystenta w 2013 i 2014r.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014r.

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie była liczba powołanych przez gminy **zespołów interdyscyplinarnych ds. rodziny**. Zespół interdyscyplinarny stanowi grupę specjalistów, której celem jest udzielenie pomocy osobom lub całym rodzinom znajdującym się w kryzysie, dotkniętych sytuacją problemową. **W regionie 51 gmin** stosowało tę formę pomocy rodzinie, co stanowiło wartość niższą o 7 niż w roku 2013.

U podstawy rozwoju systemu opieki i wsparcia rodziny i dziecka leży konieczność stopniowej zmiany świadomości społecznej, w tym także wśród pracowników instytucji i organizacji powołanych do wspierania dziecka. Monitoring wykazał, że na terenie województwa w 2014r. **10** powiatów, tj. o jeden mniej niż w roku 2013 podjęło inicjatywy promujące rolę i znaczenie rodziny. Wśród inicjatyw najpopularniejszymi były:

- udział w kampanii „Potrzebuję rodziców od zaraz”,
- promowanie znaczenia rodziny podczas pikników i festynów rodzinnych,
- organizowanie dni otwartych, poradnictwa dla rodzin,
- rozwój sieci placówek wsparcia dziennego,
- wdrażanie karty dużej rodziny.

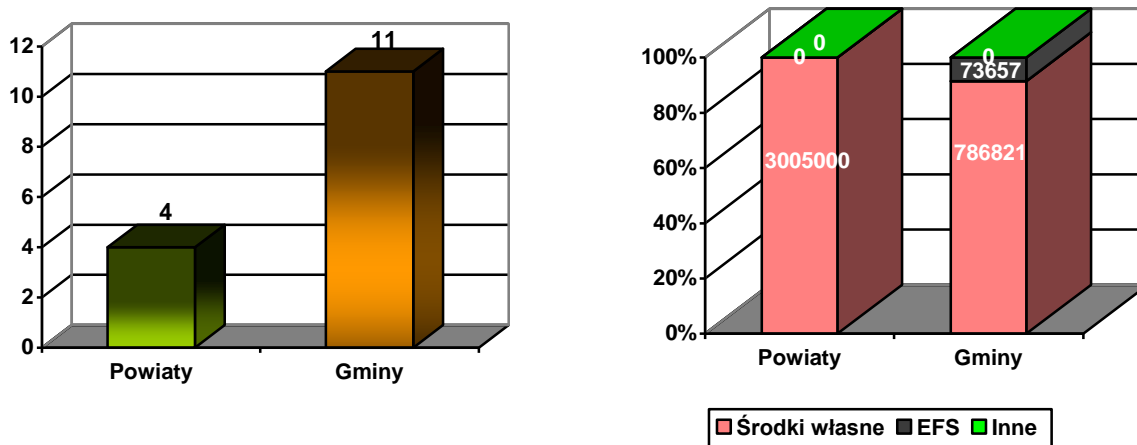
W przypadku samorządów gminnych - **35 gmin naszego regionu podjęło inicjatywy promujące rolę i znaczenie rodziny**. Do najczęstszych inicjatyw należy zaliczyć: organizacje spotkań międzypokoleniowych, festynów, prowadzenie kampanii promujących rodziny wielopokoleniowe, rozwój sieci placówek wsparcia dziennego, spotkania i akcje organizowane we współpracy z Policją oraz Gminnymi Komisami Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wychodząc naprzeciw negatywnemu oddziaływaniu szeregu czynników na zdrowie społeczeństwa samorządy powiatowe oraz gminne opracowują oraz wdrażają **programy prozdrowotne**. W 2014r. 4 (tj. 29% ogółu powiatów) powiaty realizowały programy prozdrowotne. Do najpopularniejszych obszarów działań należały: profilaktyki zakażeń pneumokokowych, meningokowych wśród dzieci, promocji honorowego krwiodawstwa, profilaktyki w zakresie nowotworowej. Środki jakie zostały na realizację działań w ramach programów wydatkowane to kwota: **3.005.000zł**.

Natomiast w przypadku samorządów gminnych zaledwie 11 gmin (tj. 10% ogółu gmin) realizowało programy zdrowotne, w głównej mierze dotyczyły: przeciwdziałania uzależnieniom, upowszechniania kultury fizycznej sportu i rekreacji, program ochrony zdrowia psychicznego, program wad postawy.

Na realizację programów zdrowotnych samorządy gminne wydatkowały łącznie **860 478 zł** w tym: 786 821 zł stanowiły środki własne gmin, a 73 657 zł – środki EFS.

Wykres 21. Liczba programów zdrowotnych oraz kwota wydatkowana na ich realizację przez samorządy gminne i powiatowe w 2014r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Monitoring Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej objął analizę ilościowych, jak i jakościowych wskaźników realizacji przez **gminy kampanii edukacyjnych z zakresu zdrowego stylu życia oraz propagowania prozdrowotnych zachowań**.

Kampanie edukacyjne są z jednej strony odpowiedzią na pogarszający się stan zdrowia społeczeństwa z drugiej zaś, liczy coraz powszechniejszych negatywnych wzorców zachowań zdrowotnych. Kampanie są niezwykle ważnym i cennym narzędziem

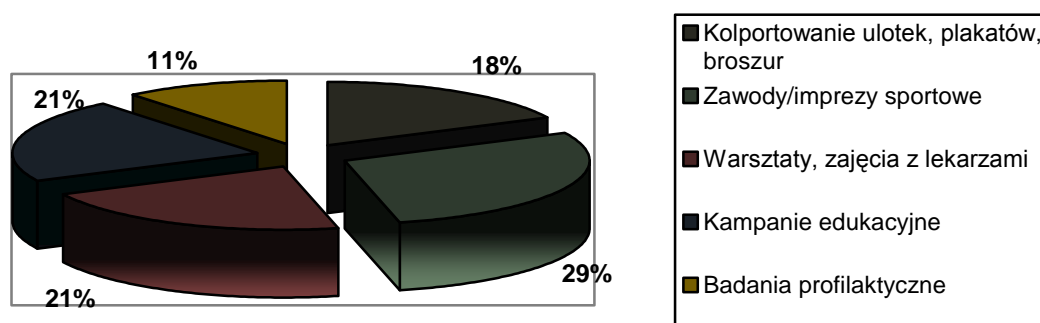
komunikacji społecznej, pozwalają przy stosunkowo niewielkich nakładach finansowych na dotarcie do szerokiej rzeszy odbiorców i osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów.

W regionie w 2014r. 25 samorządów gminnych (tj. 24% ogółu) organizowało kampanie w w/w zakresie.

Do najpopularniejszych działań należały:

- kolportowanie ulotek, plakatów oraz broszur dot. szkodliwości nałogów,
- organizowanie rozgrywek sportowych promujących zdrowy styl życia,
- prowadzenie darmowych badań profilaktycznych,
- organizowanie warsztatów, pogadanek, zajęć, spotkań z lekarzami dla dzieci i rodziców.

Wykres 22. Najpopularniejsze formy kampanii edukacyjnych z zakresu zdrowego stylu życia w 2014r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Rodziny wspierające stanowią nowy instrument mający na celu wsparcie rodziców biologicznych w sprawowaniu opieki i wychowaniu dzieci. Zadaniem rodziny wspierającej nie jest wyręczanie, lecz aktywna rodzinom przeżywającym trudności w zakresie opieki i wychowania dzieci. Rodziny wspierające we współpracy z asystentem rodziny lub pracownikiem socjalnym pomagają rodzinie:

- w opiece i wychowaniu dzieci,
- prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Z zebranych danych wynika, iż liczba rodzin wspierających nie uległa zmianie - w regionie w 2014r. funkcjonowała tylko 1 rodzina tego typu – w gminie Nowa Słupia.

W dalszej części Raportu została przedstawiona analiza wskaźników ilościowych i jakościowych w zakresie zaplecza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej regionu Świętokrzyskiego.

Pieczka zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. Jest sprawowana w formie **rodzinnej**:

- rodzina zastępcza
 - spokrewniona,
 - niezawodowa,
 - zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna),
- rodzinny dom dziecka

oraz z formie **instytucjonalnej**:

- placówka opiekuńczo-wychowawcza,
- regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna,
- interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Pieczka zapewnia realizację planu pracy z rodziną lub gdy jest to niemożliwe - dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych, a także zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych⁶.

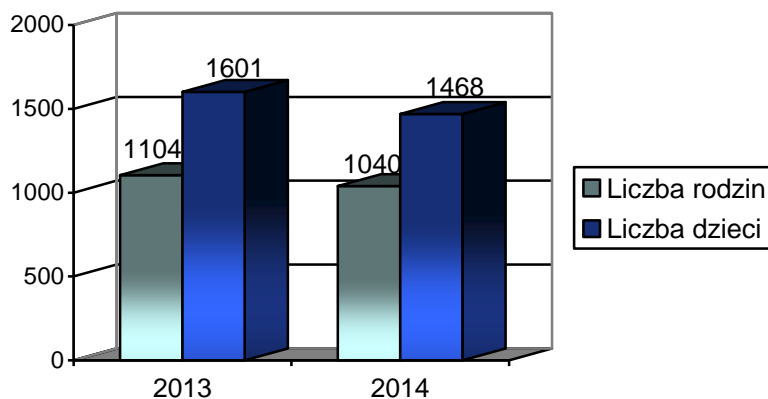
Rodzina zastępcza stanowi jedną z form rodzinnej opieki nad dzieckiem całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej (osieroconym biologicznie lub społecznie). W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub gdy władza ta została im ograniczona. Rodzina zastępcza, obok rodziny adopcyjnej, niewątpliwie jest jedną z najpopularniejszych i najbardziej optymalnych form opieki kompensacyjnej nad dzieckiem opuszczonym.

W roku 2014 wystąpił niekorzystny trend polegający na zmniejszeniu ogólnej liczby rodzin zastępczych regionu świętokrzyskiego i umieszczonych w nich dzieci. Na podstawie danych Oceny Zasobów Pomocy Społecznej sporządzonej za 2014r. wynika, że liczba rodzin

⁶ www.rpo.gov.pl/pl/content/publikacje

zastępczych uległa redukcji o ponad 8% tj. z liczby **1.104 w 2013 roku do 1.040 w 2014r.**, zaś liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych uległa blisko 8,5% zmniejszeniu – z **1.601 dzieci w 2013 do 1.468 w 2014.**

Wykres 23. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w 2013i 2014r.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014r.

Zgromadzone dane wskazują, iż powiatami w których najsilniej uwidoczniło się niekorzystne zjawisko zmniejszania liczby rodzin zastępczych były:

- miasto Kielce – zmniejszenie ogólnej liczby rodzin zastępczych o 39,
- powiat Konecki – zmniejszenie ogólnej liczby rodzin zastępczych o 13,
- powiat Kielecki oraz Starachowicki - zmniejszenie ogólnej liczby rodzin zastępczych po 10.

Natomiast powiatami, w których najwyraźniej uległa zwiększeniu liczba rodzin zastępczych były:

- powiat Włoszczowski – wzrost o 7 rodzin,
- powiat Jędrzejowski – wzrost o 4 rodziny.

Tabela 5. Liczba rodzin zastępczych w powiatach regionu w 2013 i 2014r.

Powiat	Liczba rodzin zastępczych						Razem	
	Spokrewnionych z dzieckiem		Niezawodowych		Zawodowych			
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Buski	9	9	12	12	2	3	24	24
Jędrzejowski	41	43	14	16	0	0	55	59
Kazimierski	11	10	4	4	0	0	15	14
Miasto Kielce	137	108	48	39	12	11	197	158
Kielecki	81	73	42	39	5	5	127	117
Konecki	80	70	30	27	6	6	116	103
Opatowski	30	30	18	21	0	0	48	51
Ostrowiecki	93	87	30	27	3	3	126	117
Pińczowski	27	28	8	9	2	3	37	40
Sandomierski	51	49	15	19	1	1	67	69
Skarżyski	84	81	36	36	3	2	123	119
Starachowicki	84	74	15	16	4	3	103	93
Staszowski	20	19	15	19	0	0	35	38
Włoszczowski	14	15	15	20	2	3	31	38
Razem:	762	696	302	304	40	40	1104	1040

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014r.

Wśród rodzin zastępczych najpopularniejszą formę stanowią **rodziny zastępcze spokrewnione**. Stanowią je mogą członkowie rodziny dziecka zobowiązani do alimentacji, tj. wstępni (dziadkowie, pradiadkowie) lub rodzeństwo. Rok 2014 charakteryzuje się znacznym – blisko 10% zmniejszeniem się liczby rodzin zastępczych spokrewnionych, jak i liczby dzieci w nich umieszczonych - odpowiednio funkcjonowało 696 rodzin wraz z 938 dziećmi.

Z analizy przestrzennej liczby rodzin zastępczych spokrewnionych wynika silne zróżnicowanie terytorialne: najwięcej tego typu rodzin jest w powiecie ostrowieckim 87 i w mieście Kielce – 108 zaś najmniej w powiatach buskim i kazimierskim, odpowiednio 9

i 10 rodzin. Należy zaznaczyć, iż w Mieście Kielce najbardziej uległa zmniejszeniu liczba rodzin zastępczych - o 29.

Rodziny zastępcze niezawodowe tworzone mogą być przez małżeństwo lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępniymi lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też niespokrewnione z dziećmi. Liczba rodzin zastępczych tego typu w regionie i umieszczonych w nich dzieci jest stała i w roku objętym badaniem wyniosła 304 (w 2013r.- **302**), zaś liczba dzieci w nich umieszczonych 390 (w 2013r. -**391**). Najliczniej tego typu forma opieki rozwinięta jest w mieście Kielce – 39 oraz powiecie kieleckim – 39, zaś najmniej licznie w powiecie kazimierskim – **4 rodziny** oraz pińczowskim - **9 rodzin**. Miasto Kielce są powiatem, w którym najsilniej uległa redukcji liczba rodzin zastępczych niezawodowych – spadek o 9 rodzin.

Najrzadziej występującą formą rodzin zastępczych stanowią **rodziny zastępcze zawodowe**, które oprócz świadczenia pieniężnego na utrzymanie każdego umieszczonego w niej dziecka, otrzymują także wynagrodzenie.

Wśród rodzin zastępczych zawodowych wyróżniamy dwa typy:

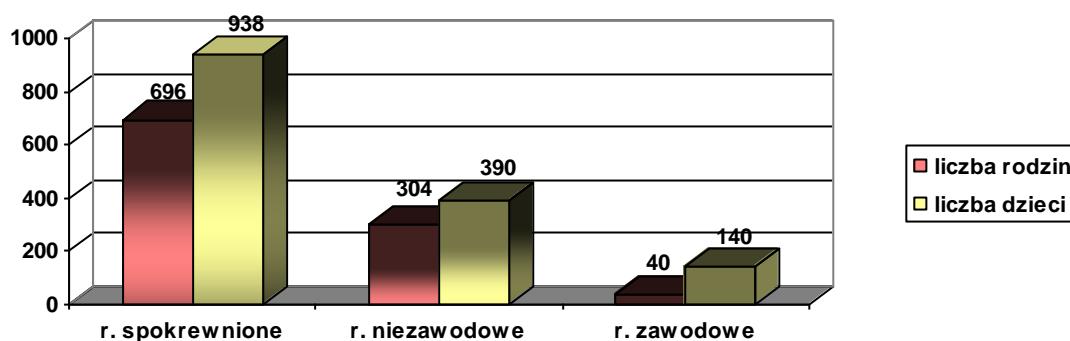
- pełniącą funkcję pogotowia rodzinnego,
- specjalistyczna.

Liczba rodzin zastępczych zawodowych w regionie wyniosła 40, zaś liczba dzieci umieszczonych w nich 140, co stanowi o stałej liczbie rodzin zastępczych zawodowych przy jednoczesnym spadku liczby (**o 21**) dzieci umieszczonych w tych rodzinach.

Wśród zawodowych rodzin zastępczych w roku 2014 funkcjonowało **6** rodzin zastępczych specjalistycznych, **13** rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i **17** rodzin prowadzi rodzinny dom dziecka w tym **13** specjalistycznych, **49** pełni funkcję pogotowia rodzinnego. Należy zaznaczyć, iż najwięcej tego typu rodzin odnotowujemy w m. Kielce -11 , natomiast brak rodzin zastępczych zawodowych występuje w powiecie jędrzejowskim, kazimierskim, staszowskim oraz opatowskim.

Analizując powyższe dane nasuwa się wniosek, iż koniecznym jest zainicjowanie szeroko zakrojonej akcji mającej na celu popularyzację tej formy opieki.

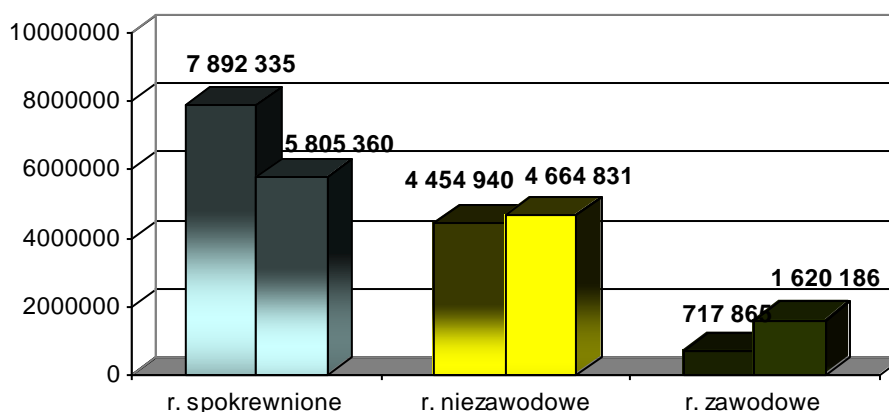
Wykres 24. Liczba rodzin i dzieci w poszczególnych typach rodzin zastępczych.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r.

W 2014 r. najczęściej środków finansowych wydatkowano na funkcjonowanie rodzin zastępczych spokrewnionych – **5.805.360 zł**; rodzin zastępczych niezawodowych – **4.664.831 zł** oraz zawodowych: **1.620.186 zł**.

Wykres 25. Wysokość środków finansowych wydatkowanych na funkcjonowanie rodzinnej pieczy zastępczej w 2013 i 2014r.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r.

Adopcja stanowi istotny element systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Obok działań profilaktycznych prowadzonych w gminach w stosunku do rodzin naturalnych, działań organizatora i koordynatora pieczy zastępczej w powiecie, których zadaniem jest tymczasowa opieka nad dzieckiem – postępowanie adopcyjne ma na celu stworzenie najlepszych, maksymalnie zbliżonych do warunków rozwoju i wychowania, jakie panują w rodzinie naturalnej. Na terenie województwa Świętokrzyskiego funkcjonuje jeden Ośrodek Adopcyjny w Kielcach.

Tabela 6. Działalność Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego w 2013 i 2014 roku.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba	
		2013 r.	2014 r.
1.	Szkolenia prowadzone przez ośrodki adopcyjne dla kandydatów na rodziny przysposabiające.	42 pary małżeńskie i 1 osoba samotna (ogółem 85 osób)	21 par małżeńskich i 2 osoby samotne (ogółem 44 osoby)
2.	Posiedzenia w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka, w tym:	90	131
2.1	dzieci, których sprawy były przedmiotem posiedzeń.	489	813
3.	Opinia kwalifikacyjna dla kandydata do przysposobienia dziecka, w tym:	58	31
3.1	kandydata niepozostającego w związku małżeńskim.	1	2
4.	Kwalifikacja dziecka do przysposobienia.	68	75
5.	Dzieci, w stosunku, do których złożono wnioski o przysposobienie do sądu.	44	60
6.	Dzieci przysposobione w przysposobieniu krajowym.	59	45

Źródło: Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny.

Na podstawie danych Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego wynika, iż w roku 2014 o zmniejszła się o 41 osób liczba osób uczestniczących w szkoleniach dla kandydatów na rodziny adopcyjne. W 2014 r. odbyło się 131 posiedzeń w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka, na których omówiono sprawy 813 dzieci. W porównaniu do roku 2013 odnotowano 45% wzrost liczby posiedzeń jak i blisko dwukrotny wzrost liczby omawianych dzieci. Liczba dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia w 2014 r. wynosiła 75, czyli o 7 dzieci więcej, niż w roku poprzednim.

W roku 2014 zostało przeprowadzonych 45 adopcji (zakończonych), w wyniku których adoptowano 45 dzieci. Oznacza to w stosunku do roku 2013 zmniejszenie liczby adopcji o 14 oraz liczby adoptowanych dzieci o 25.

Tabela nr 7. Liczba dzieci przysposobionych* w 2013 i 2014 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba dzieci	Liczba dzieci
		2013 r.	2014 r.
1.	Dzieci przysposobione, w tym w wieku:	70	45
1.1	poniżej 1 roku	13	7
1.2	od 1 roku do 4 lat	31	14
1.3	od 5 do 9 lat	18	16
1.4	10 i więcej lat	8	8
2.	Dzieci przysposobione, z tego:	70	45
2.1	dziewczeta	40	21
2.2	chłopcy	30	24
3.	Dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności.	2	0

Źródło: Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny.

* Liczba dzieci, których procedura adopcyjna zakończyła się prawomocnym postanowieniem sądu.

Poddając analizie wiek adoptowanych dzieci wynika, iż w 2013r. najczęściej przysposabiane były dzieci w przedziale wiekowym od 1 - 4 lat (44,3% ogółu) natomiast w roku 2014 przeważały dzieci w wieku 5 – 9 lat (35,5% ogółu). Wśród dzieci adoptowanych w 2013 r. dominowały dziewczęta - 57% ogółu, natomiast w 2014 r. nastąpiła sytuacja odwrotna: więcej adoptowano chłopców -53% ogółu.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w następujących formach:

1. Placówka opiekuńczo-wychowawcza.

Zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne, realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku. Placówka umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej, a także podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny, zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jest prowadzona jako placówka typu:

- socjalizacyjnego,
- interwencyjnego,
- specjalistyczno-terapeutycznego,
- rodzinnego.

W 2014r. na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało **43** placówki opiekuńczo - wychowawcze, w tym **19** typu rodzinnego. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły **38** z nich, **5** organizacje pozarządowe. Placówki oferowały **590** miejsc, z których skorzystało **589** beneficjentów. Najwięcej tego typu placówek zlokalizowanych było na terenie Miasta Kielce oraz powiatu Jędrzejowskiego – po 7, zaś najmniej – po jednej placówce w: powiecie włoszczowskim, opatowskim, skarżyskim i staszowskim. Jedynie w powiecie pińczowskim mnie została utworzona placówka opiekuńczo-wychowawcza. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek wyniósł **23.017.395zł.**

2. Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna.

Są w niej umieszczane dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają specjalistycznej opieki i rehabilitacji. Z tego powodu nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

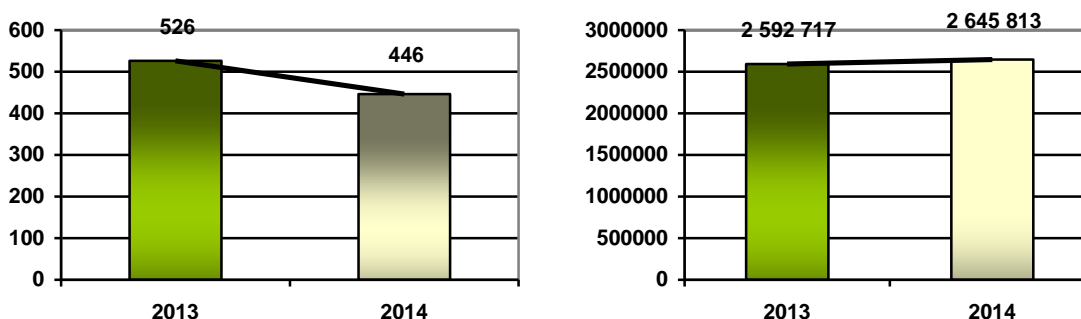
3. Interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Jest to placówka przeznaczona dla dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Pobyt dziecka w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym nie może trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

W 2014r. na terenie województwa nie zostały powołane do funkcjonowania: regionalna placówka opiekuńczo – terapeutyczna oraz interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Wskaźnikiem, który obrazuje sytuację w zakresie realizacji omawianego priorytetu jest liczba pełnoletnich wychowanków opuszczających rodziny zastępcze oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze. Liczba pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze wyniosła w 2014 r. **446 osób** i była niższa o 15% niż w 2013 roku. Należy nadmienić, iż tendencja spadkowa trwa od 2012r. Łączna kwota świadczeń wypłacanych osobom pełnoletnim opuszczającym w roku 2014 rodziny zastępcze pomimo spadku liczby osób opuszczających rodziny zastępcze była wyższa niż w 2013r. i wyniosła **2.645.813zł.**

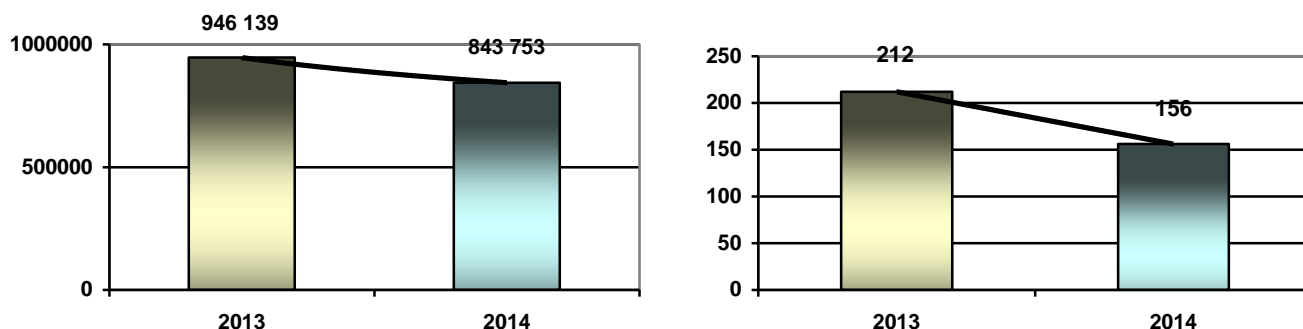
Wykres 26. Liczba opuszczających rodziny zastępcze oraz kwota wypłaconych im świadczeń w latach 2013-2014.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r.

Liczba pełnoletnich osób opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze wyniosła w roku 2014 **156** osób. Analiza danych wykazuje na **17%** spadek liczby pełnoletnich osób opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze w stosunku do roku 2013. Łączna kwota świadczeń wypłacanych osobom pełnoletnim opuszczającym placówki opiekuńczo - wychowawcze wyniosła **843.753 zł.**

Wykres 27. Liczba oraz kwota na usamodzielnienia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2013 i 2014r.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r. ROPS.

Inną formę pieczy zastępczej dla osieroconych lub pozbawionych opieki rodzicielskiej dzieci oraz młodzieży stanowią **rodzinne domy dziecka**. Powołanie tego rodzaju placówek ma na celu stworzenie dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej, których nie udało się umieścić w rodzinach adopcyjnych albo zastępczych, szansy na wychowanie się w warunkach rodzinnych. W regionie świętokrzyskim

W województwie świętokrzyskim w 2014 roku było **17 rodzinnych domów dziecka**, z czego blisko 30% w powiecie kieleckim, nieznacznie ponad 17 % w powiecie starachowickim i w Mieście Kielce. Łącznie umieszczonych w rodzinnych domach dziecka było **119 dzieci**.

W obowiązującym modelu opieki zastępczej wyjście wychowanków z opieki zastępczej poprzedza proces usamodzielniania się. Głównym celem procesu usamodzielniania jest integracja wychowanków ze środowiskiem i przygotowanie do samodzielnego życia. Duże znaczenie w tym procesie przypisano **indywidualnemu programowi usamodzielniania**. Narzędzie to jest podstawą do przyznania świadczeń na usamodzielnienie. Liczba wychowanków objętych w 2014r. indywidualnym programem usamodzielniania wyniosła 580 osób. **526 osób**. Najwięcej wychowanków objętych indywidualnym programem nauczania odnotowujemy w powiatach: ostrowieckim (135 osób) i skarżyskim (110 osób), zaś najmniej w powiatach: buskim (3 osoby), staszowskim (7) oraz włoszczowskim (5).

Monitoring Programu wykazał, iż w 2014r. zasadniczo nie były organizowane przez gminy szkolenia skierowane do kadr medycznych. Jedynie trzy gminy: Radoszyce, Sędziszów i Nowy Korczyn zorganizowały i przeprowadziły szkolenia dla 14 osób w tym: 7 pielęgniarek, 6 ratowników i jednej położnej.

Rady Pożytku Publicznego stanowią grono doradcze, którego rolą jest konsultowanie, opiniowanie dokumentów dla potrzeb organu jednostki administracyjnej, przy której ta rada działa. Rada, jest powoływana przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego. Na szczeblu regionalnym powołuje ją Marszałek Województwa, w powiecie – Starosta, zaś w gminie Wójt. W naszym regionie w 2014r. na szczeblu powiatu i gminy funkcjonowało 8 rad, co stanowi dwukrotny wzrost w porównaniu do 2013r. :

- 4 powiatowe rady: w powiecie skarżyskim, kieleckim, mieście Kielce oraz jędrzejowskim.
- 4 gminne rady: w gminie Kielce, Strawczyn, Brody, Włoszczowie.

Na szczeblu wojewódzkim: Świętokrzyska Rada Działalności Pożytku Publicznego.

IV. Inicjowanie i wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej.

W Świętokrzyskim Programie Pomocy Społecznej na lata 2012 - 2017 cel operacyjny IV dotyczy inicjowania i wspierania innowacyjnych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej. Ogólnie przyjęte definicje innowacji wiążą się raczej z takimi dziedzinami jak ekonomia czy gospodarka. Niemniej innowacje przynależą także do sfery polityki i pomocy społecznej. Innowacja stanowi nową wprowadzoną wartość bądź jakość dotyczącą celów polityki społecznej oraz sposobów ich realizacji. Należy podkreślić, że w pomocy społecznej innowacja może dotyczyć rozwoju nowych metod, instrumentów i podejść, jak również poprawy metod już istniejących. Może koncentrować się wokół formułowania nowych celów oraz podejść bądź wiązać się z rozwojem systemu wsparcia i polityki społecznej⁷.

Innowacje w pomocy społecznej to często eksperymentalne działania społeczne mające na celu polepszenie jakości życia osób, społeczności, danych środowisk czy grup społecznych. Ich eksperymentalny charakter wynika z faktu wprowadzania bardzo unikalnych często jednorazowych rozwiązań na dużą skalę, których efekt końcowy często trudno w pełni przewidzieć.

Analizie poddano wskaźniki ilościowe i jakościowe w zakresie opracowania przez samorządy **programy współpracy z organizacjami pozarządowymi**, będącymi podstawowymi dokumentami, które opisują zasady współpracy pomiędzy władzami samorządowymi, a działającymi na danym terenie organizacjami pozarządowymi.

Właśnie programy współpracy stanowią podstawowe źródło wiedzy na temat postawy poszczególnych samorządów wobec organizacji pozarządowych i ich otwartości na współpracę, zawartość tych dokumentów jest swojego rodzaju obrazem stanu współpracy.

Z zebranych danych ankietowych wynika, iż **11 samorządów powiatowych** oraz **69 gminnych** posiadało w 2014r. opracowany program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W 2014r. samorządy powiatowe łącznie zainicjowały **18 konkursów** z organizacjami pozarządowymi, z czego 13 konkursów tj. 72% dotyczyło działań z zakresu pomocy społecznej.

⁷ Dębska-Cenian A. Gdyński model profilaktyki bezdomności jako przejaw innowacji w pomocy społecznej. Gdynia 2011r.

Tabela 8. Współpraca samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi w 2013 i 2014r.

	2013	2014
Liczba zainicjowanych konkursów ofert współpracy z organizacjami pozarządowymi	35	18
Liczba zainicjowanych konkursów ofert współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej	12	13
Liczba organizacji, które złożyły oferty współpracy – ogółem	500	157
Liczba organizacji, które złożyły oferty dot. pomocy społecznej	83	31
Wysokość zaangażowanych środków finansowych (łącznie)	6.520.814	1.972.383

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Pomimo wzrostu znaczenia trzeciego sektora oraz rozwoju dialogu pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi niepokój budzi analiza danych przekazanych przez respondentów. Wysokość środków przeznaczonych przez powiaty na współpracę z organizacjami pozarządowymi znacznie, bo aż o 30% w omawianym okresie zmniejszyła się. Także liczba zainicjowanych konkursów uległa blisko dwukrotnej redukcji. Miało to odzwierciedlenie w ogólnej liczbie organizacji, które złożyły oferty współpracy z 500 w 2013r. do 157 w roku 2014 oraz liczbie organizacji, które złożyły oferty w zakresie pomocy społecznej 83 w 2013r. wobec 31 w 2014r. Powyższe świadczy o niższej partycypacji podmiotów trzeciego sektora w działaniach na rzecz społeczności lokalnych.

Analizując dane ankietowe samorządów gminnych wynika, iż zaangażowanie środków gmin w 2014r. utrzymało się na zbliżonym poziomie jak w roku 2013 i wyniosło 16.410.987. W 2014r. samorzady gminne łącznie zainicjowały **188 konkursów** z organizacjami pozarządowymi, z czego 42 konkursy tj. 22% dotyczyło działań z zakresu pomocy społecznej.

Tabela 9. Współpraca samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi w 2013 i 2014r.

	2013	2014
Liczba zainicjowanych konkursów ofert współpracy z organizacjami pozarządowymi	104	188
Liczba zainicjowanych konkursów ofert współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej	52	42
Liczba organizacji, które złożyły oferty współpracy – ogółem	763	597
Wysokość zaangażowanych środków finansowych (łącznie)	16.223.359	16.410.987

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Powyższe dane wskazują na znaczny – wynoszący 80% wzrost liczby konkursów inicjowanych przez gminy przy jednoczesnym blisko 20% spadku liczby konkursów w zakresie pomocy społecznej. Na przestrzeni minionych lat zmniejszyła się o prawie 22% także liczba organizacji, które składały oferty współpracy. Wysokość zaangażowanych przez gminy środków w 2014r. – nieznacznie była wyższa niż w 2013r.

Współpraca Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z organizacjami pozarządowymi, ma na celu zwiększenie uczestnictwa obywateli w kreowaniu życia publicznego. Celem współpracy Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi było lepsze zaspokajanie potrzeb i podnoszenie poziomu życia mieszkańców regionu oraz wspomaganie zrównoważonego rozwoju województwa.

Województwo Świętokrzyskie w 2014 r. współdziałało z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy głównie w zakresie:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ochrony i promocji zdrowia,
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego,

- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka,
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów,
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- promocji i organizacji wolontariatu.

Współpraca pomiędzy Samorządem Województwa Świętokrzyskiego a organizacjami pozarządowymi odbywała się w formie współpracy finansowej oraz współpracy pozafinansowej.

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2014r. **Samorząd Województwa Świętokrzyskiego przekazał łącznie kwotę w wysokości: 3.978.446 zł** w tym:

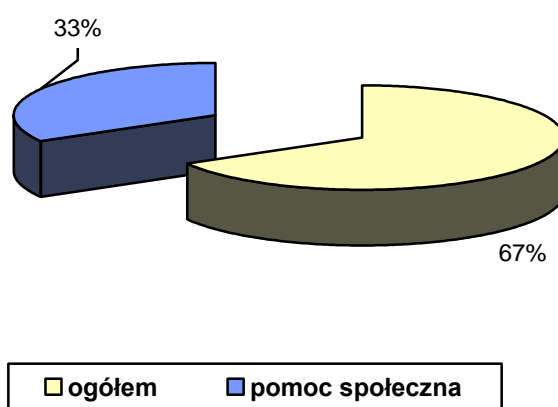
- 3.858.996 zł - w ramach otwartych konkursów ofert,
- 119.470 zł – w ramach trybu pozakonkursowego

Z kolei w ramach zadań z zakresu polityki społecznej obejmującej:

- przeciwdziałanie przemocy,
- profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych,
- pomoc społeczną,
- rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych (ze środków PFRON będących w dyspozycji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego).

została rozdysponowana łączna kwota: **1.919.970zł.**

Wykres 28. Zaangażowanie środków finansowych samorządu województwa we współpracę z organizacjami pozarządowymi.

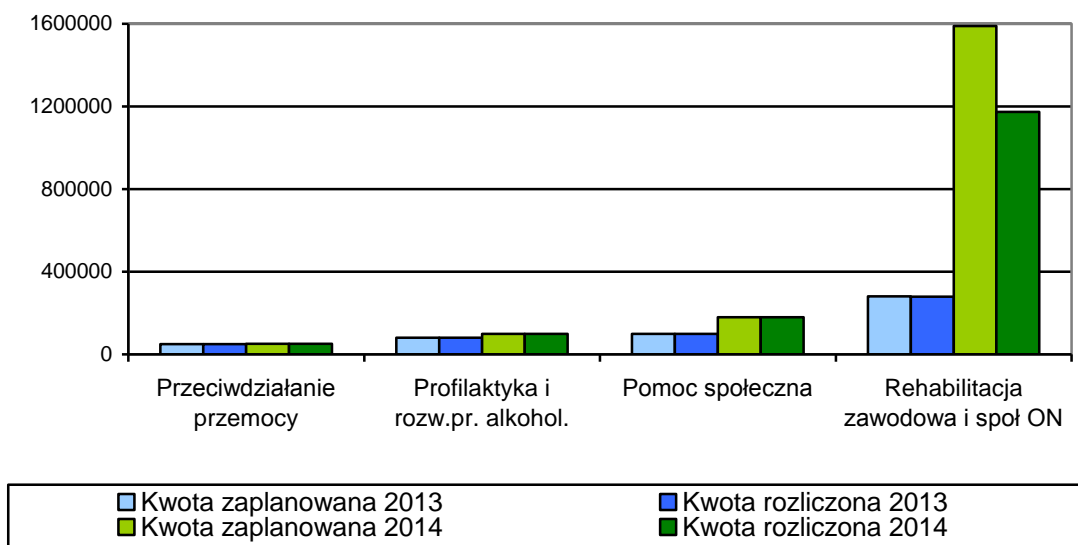

Źródło: Sprawozdanie z realizacji programu współpracy samorządu województwa świętokrzyskiego z organizacjami pozarządowymi w 2014r. ROPS.

Należy zauważyć, iż zaangażowanie środków we współpracę z organizacjami pozarządowymi w 2014r. było blisko czterokrotnie wyższe niż w roku 2013. W obrębie

realizacji praktycznie każdego zadania odnotowano zwiększenie nakładów finansowych, przy czym najniższe było w przypadku zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy – wzrost o 2,5%, zaś najwyższe w przypadku środków PFRON zaangażowanych w dofinansowanie działań NGO'S, a będących w dyspozycji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego – wzrost o ponad 80%.

Wykres. 29. Wysokość środków zaplanowanych i wydatkowanych na poszczególne obszary współpracy z NGO'S w 2013 i 2014r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji programu współpracy samorządu województwa świętokrzyskiego z organizacjami pozarządowymi w 2014r. ROPS.

W ramach trybu pozakonkursowego Samorząd Województwa Świętokrzyskiego rozdysponował kwotę **119.470,00zł**, z czego kwota **28.490,00 zł** została wykorzystana na zadania z zakresu polityki społecznej w tym na:

- pomoc społeczną – **18.490,00**
- profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych – **9 614,00 zł**

Jednym ze wskaźników Programu poddanych analizie jest **liczba inkubatorów przedsiębiorczości społecznej**. Jest to innowacyjna forma wsparcia, przyczynia się do poprawy dostępu do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez szkolenia i zapewnienie usług doradczych na temat m.in. zakładania przedsiębiorstw społecznych. Ponadto wpływa na wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej poprzez promocję współpracy podmiotów tego sektora oraz budowanie partnerstwa lokalnego.

Ta forma wsparcia zyskuje w regionie świętokrzyskim na popularności – już na terenie 5 powiatów zostało utworzonych łącznie **6 inkubatorów przedsiębiorczości**.

Mieszczą się one w:

- mieście Kielce – 2 inkubatory,
- powiecie jędrzejowskim – 1 inkubator,
- powiecie koneckim – 1 inkubator,
- powiecie staszowskim – 1 inkubator.
- powiecie włoszczowskim – 1 inkubator.

Jednym z celów funkcjonowania Unii Europejskiej jest wyrównywanie różnic społecznych i gospodarczych pomiędzy regionami państw członkowskich. Koncepcja projektu systemowego polega na dofinansowaniu środkami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych. Projekty systemowe mogą realizować m.in. takie instytucje, jak: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, regionalne ośrodki polityki społecznej, wojewódzkie i powiatowe urzędy pracy. Projekty systemowe realizowane na wszystkich szczeblach samorządów w regionie uzupełniły i przyczyniły się do rozwoju aktywnych form pomocy skierowanej do szerokiego wachlarza odbiorców, m.in.: do osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, uzależnionych od alkoholu lub innych środków odurzających, osób po zwolnieniu z zakładu karnego.

Poddano analizie dane w zakresie realizacji projekty z zakresu polityki społecznej finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W 2014 roku na realizację projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego samorzady wydatkowały **29.719.465 zł**, zaś wzięło udział **3 578** osób, czyli o ponad **42,4%** mniej niż w roku poprzednim. Tak znaczny spadek uzasadnić można kończącym się okresem programowania na lata 2007 - 2013. Z analizy wynika, że z projektów skorzystało najwięcej osób w powiecie kieleckim (**694** osoby) oraz powiecie ostrowieckim (**414** osób). Najmniej skorzystało osób w powiecie kazimierskim (**82** osoby), pińczowskim (**91** osób) oraz jędrzejowskim (**99** osób)

V. Upowszechnianie nowych metod i standardów pracy socjalnej poprzez kształcenie i szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej.

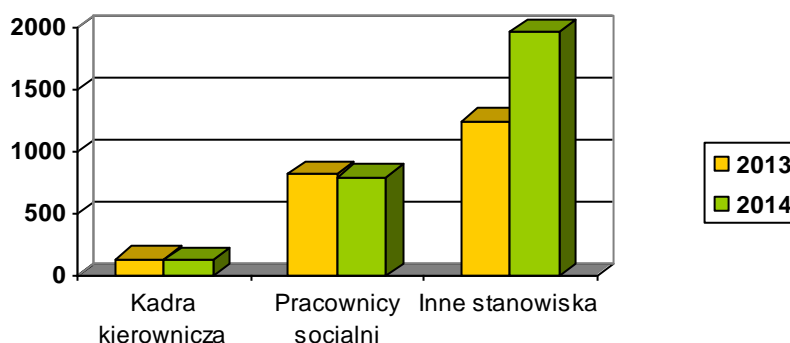
Zmiany w systemie pomocy społecznej polegające na wprowadzaniu nowych metod i standardów stanowią odpowiedź na wyzwania przemian społeczno – ekonomicznych, przede wszystkim na pojawienie się nowych niekorzystnych zjawisk i pogłębianiu już istniejących.

Z punktu widzenia efektywności i skuteczności działań w pomocy społecznej konieczna jest profesjonalizacja kadry polegająca na stałym i systematycznym wzmacnianiu kadr i podnoszeniu kwalifikacji pracowników instytucji pomocy i integracji społecznych.. Dzięki temu pracownicy pomocy społecznej stają się fachowcami podejmującymi działalność, będącymi wyposażonymi w nowoczesne narzędzia oraz najnowszą wiedzę i umiejętności zawodowe. Istotnym elementem procesu profesjonalizacji kadr pomocy społecznej jest przeciwdziałanie zjawisku wypaleniu zawodowemu.

W 2014r. kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie liczyła: **2.901 osób** z czego: 138 osób (5% ogółu zatrudnionych) to kadra kierownicza, 801 osób (28% ogółu zatrudnionych) to pracownicy socjalni, zaś 1.926 osób (67% ogółu) to osoby zatrudnione na innych stanowiskach m.in. asystenci rodziny, opiekunowie, opiekunowie społeczni, specjalistyczne pielęgniarki, pedagodowie, informatycy, prawnicy. Powyższe dane świadczą o zwiększeniu na przestrzeni 2013 i 2014 ogólnej liczby pracowników pomocy społecznej, szczególnie intensywny wzrost odnotowano w przypadku osób zatrudnionych na „innych stanowiskach”.

Z kolei zmniejszenie liczby pracowników socjalnych oraz kadry kierowniczej należy łączyć z faktem zakończenia przez instytucje pomocy i integracji społecznej realizacji projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Wykres 30. Kadra instytucji pomocy i integracji społecznej województwa Świętokrzyskiego.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r. ROPS.

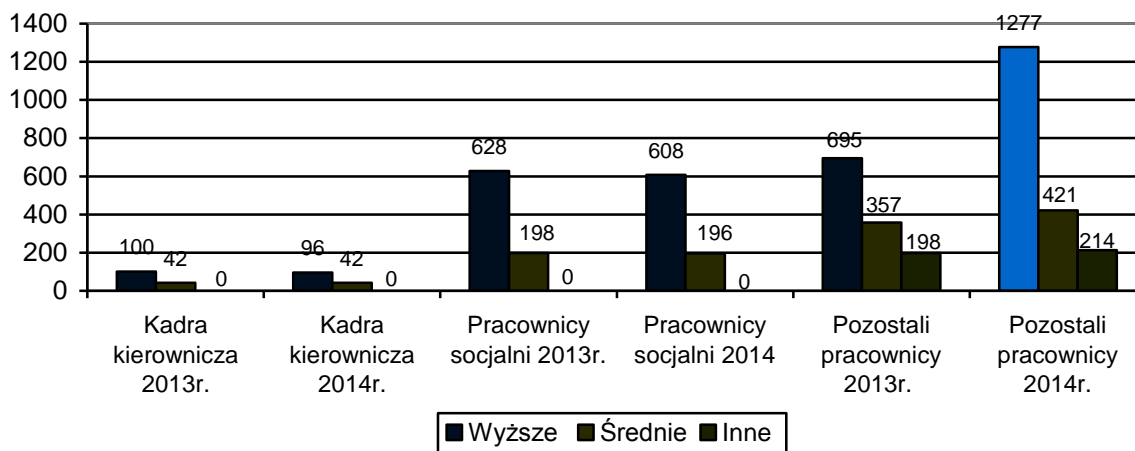
Analizując poziom wykształcenia pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej wynika, iż w przypadku kadry kierowniczej blisko 70% (tj. 96 osób) posiada wykształcenie wyższe. Dane Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014r. wskazują na fakt pozostawania przez **126** osób pracujących na stanowiskach kierowniczych specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej.

W 2014 roku udział pracowników socjalnych w województwie świętokrzyskim posiadających wykształcenie wyższe wyniósł **76%** (tj. 608 osób), natomiast **24%** (tj. 196 osób) posiadało wykształcenie średnie. Wśród pracowników socjalnych **18%** (tj. 148 osób) legitymowało się specjalizacją 1-ego stopnia w zawodzie, **6%** (tj. 53 osoby) posiadało specjalizację 2-ego stopnia w zawodzie, natomiast **15%** (tj. 125 pracowników) posiadało specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

W przypadku poziomu wykształcenia pozostałych pracowników sytuacja jest analogiczna: ponad 56% posiada wykształcenie wyższe, 24% - wykształcenie średnie, a 11% - wykształcenie inne.

Powyższe dane wskazują na kontynuację w 2014r. korzystnego trendu – polegającego na zwiększaniu się udziału pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej posiadających wykształcenie wyższe, co ma zapewne odzwierciedlenie w jakości świadczonych usług.

Wykres 31. Wykształcenie osób zatrudnionych w JOPS w 2013 - 2014r. w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2014r

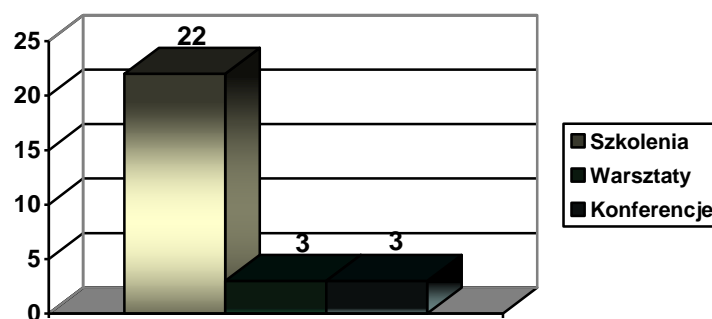
Według danych oceny zasobów pomocy społecznej w 2014 roku **16** ośrodków pomocy społecznej z województwa świętokrzyskiego nie spełniało ustawowego wymogu zatrudniania co najmniej 1 pracownika socjalnego na 2.000 mieszkańców. Jest to o **6** gmin więcej niż w roku 2013. Ośrodki, które nie spełniają ustawowego wymogu dot. zatrudnienia to: Fałków, Klimontów, Miedziana Góra, Nowy Korczyn, Oksa, Piekoszków, Radoszyce, Sobków, Stopnica, Szydłów, Daleszyce, Kunów, Opatów, Skalbmierz, Suchedniów, Sandomierz.

Promocja i rozwój wolontariatu oraz kreowanie mody na działalność wolontariuszy należą do istotnych wyzwań współczesności, zarówno ze względu na rosnące znaczenie licznych problemów globalnych sfery społecznej, takich jak: wykluczenie społeczne, ubóstwo czy niepełnosprawność. W obecnych czasach działalność wolontarystyczna powinna być doceniona i wykorzystana szczególnie w obliczu zmagania z najbardziej niepokojącymi problemami o charakterze społecznym, ekonomicznym, humanitarnym, cywilizacyjnym oraz w działaniach na rzecz budowania pokoju. W związku z tym istnieje uzasadniona potrzeba promowania oraz rozwoju wolontariatu. Od kilku lat w województwie świętokrzyskim można zaobserwować dynamiczny rozwój idei wolontariatu przejawiający się liczbą wolontariuszy zaangażowanych w działania jednostek pomocy i integracji społecznej. W roku 2014 na terenie województwa w wolontariat zaangażowanych było **827** osób. W porównaniu do roku 2013 liczba wolontariuszy wzrosła niemal o 25%. Największą liczbę wolontariuszy odnotowano na terenie powiatu staszowskiego - **303** osoby, powiatu buskiego **271**

osób oraz m. Kielce **250**. Z danych Oceny Zasobów Pomocy Społecznej na 2014r. wynika, iż niestety na terenie pozostałych powiatów idea wolontarystyczna nie jest rozpowszechniona.

Kolejnym elementem jaki został zdiagnozowany w ramach powyższego celu operacyjnego jest zdiagnozowanie potrzeb szkoleniowych pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej. Analiza wskazuje, iż 9 powiatów (tj. 64% ogółu) oraz 79 gmin (tj. 77% ogółu gmin) posiada zdiagnozowane potrzeby szkoleniowe pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej. Odpowiedzią na diagnozę potrzeb szkoleniowych jest liczba i zakres przeprowadzanych szkoleń. W 2014r. w organizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie szkoleniach, warsztatach i konferencjach wzięło udział łącznie: 483 osoby.

Wykres 32. Formy podnoszenia kwalifikacji kadr instytucji pomocy i integracji społecznej przez PCPR w 2014r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Z zamieszczonego wykresu wynika, iż najczęściej stosowaną przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie formą podnoszenia kwalifikacji były szkolenia – zorganizowano ich w 2014r. **22**, następnie warsztaty i konferencje po **3**. Na powyższe zadania została wydatkowana kwota z budżetu powiatów: **22.917 zł**. Z zebranych danych wynika, iż dwa powiaty: buski i opatowski realizowały szkolenia przy udziale środków POKL. Na ten cel zostało wykorzystane: **1.849.200zł**.

Respondenci z ośrodków pomocy społecznej w regionie wskazali , iż w 2014r. **203** osób podwyższyło kwalifikacje zawodowe w następujących formach kształcenia:

- specjalizacja I stopnia w zawodzie – 17 osób,
- specjalizacja II stopnia w zawodzie – 11 osób.
- studia licencjackie - 15 osób,
- studia magisterskie – 26 osób,
- studia podyplomowe – 134 osób.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej odpowiedzialny jest m.in. za organizowanie kształcenia oraz szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej. W 2014r. zostały przeprowadzone następujące formy kształcenia finansowane z budżetu województwa:

- dwa szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy skierowane do pielęgniarek środowiskowych oraz pracowników Ośrodków Interwencji Kryzysowej oraz Członków Gminnych Zespołów ds. Przeciwdziałania Przemocy. W szkoleniach uczestniczyło 45 osób.
- konferencja z zakresu efektywności i skuteczności działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych adresowanej do 70 pracowników gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.
- seminarium dotyczące omówienia problemu uzależnień oraz sposobu stworzenia skutecznego systemu wsparcia dla mieszkańców Domów Pomocy Społecznej. Uczestnikami seminarium było 56 przedstawicieli i pracowników Domów Pomocy Społecznej z terenu województwa.

Ponadto Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej – Obserwatorium Integracji Społecznej zorganizował szkolenie: „Zaproszenie do superrewizji” , w którym udział wzięło 80 osób oraz konferencję „Sytuacje i potrzeby osób starszych w województwie świętokrzyskim” – z liczbą uczestników 125 osób.

W ramach zwiększenia dostępności do specjalistycznego poradnictwa na terenie województwa Świętokrzyskiego ze środków samorządu województwa został finansowany projekt bezpłatnego telefonu zaufania. Dyżury przy telefonie pełnili pracownicy Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz Punktu Interwencyjno – Konsultacyjnego SOW. Podjęto łącznie 21 interwencji wobec osób pozostających w sytuacjach kryzysowych m.in: udaremniono próby samobójcze, udzielono wsparcia w przypadku stosowania przemocy w rodzinie, nadużywania alkoholu oraz problemów opiekuńczo-wychowawczych.

W ramach realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej projektu systemowego pt. „Edukacja receptą na lepsze jutro” realizowane były zadania mające na celu podnoszenie kwalifikacji kadr jednostek pomocy i integracji społecznej oraz innych służb społecznych.

W ramach zadania organizowano szkolenia m.in. w zakresie:

- zakresu pracy z rodziną metodą genogramu, sytuacji kryzysowych w rodzinie,
- metod pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi oraz niepełnosprawnymi, a także aktywizacji osób starszych,

- komunikacji interpersonalnej i wypalenia zawodowego, kontroli zarządczej,
- metod pracy z rodzicami, interwencji kryzysowej,
- mediacji rodzinnych,
- szkoleń dla pracowników ŚDS prowadzących treningi umiejętności społecznych.

Łącznie w 2014 r. wydano uczestnikom **1.458** certyfikaty potwierdzające ukończenie szkolenia. Kwota jaka została wydatkowana na realizację szkoleń wyniosła ogółem **812. 848,30 zł.**

W 2014r. zostało zorganizowane seminarium pn. „Metody pracy z osobą niepełnosprawną”, w którym udział wzięło 93 osoby. Ponadto został wydany biuletyn: „**Sytuacje kryzysowe w rodzinie**”.

Dodatkowym elementem projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej były **wizyty studyjne**, połączone z warsztatami szkoleniowymi. W 2014 r. zorganizowano 2 wizyty studyjne w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej województwa małopolskiego, w których łącznie udział wzięło **70 osób**. Ich celem było poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie powstawania nowych form pomocy dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz implementowanie ich na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

Dostrzegając rosnące potrzeby w zakresie rodzinnych form pieczy zastępczej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej podejmował działania mające na celu promowanie i upowszechnianie oraz zmianę społecznego nastawienia i wyobrażenia o pozainstytucjonalnych formach pieczy zastępczej. W ramach powyższego na antenie Regionalnej Telewizji Polskiej zostało wyemitowanych 5 odcinków audycji tematycznych pt. „Pasja z misją”. Koszt produkcji i emisji audycji wyniósł łącznie: **38 130,00 zł.**

W ramach podnoszenia kwalifikacji kadr jednostek pomocy i integracji społecznej w formach szkolnych zrealizowane zostały studia podyplomowe i specjalizacje, które w roku 2014 r. ukończyło łącznie 368 osób.

Kierunki studiów podyplomowych:

- „Zarządzanie polityką społeczną” - 30 osób,
- „Zarządzanie funduszami europejskimi” – 30 osób
- „Zarządzanie instytucjami pomocy społecznej” –30 osób
- „Pomoc psychologiczna i interwencja kryzysowa” – 60 osób
- „Asystent rodziny” – 30 osób
- „Mediacje, alternatywne metody rozwiązywania sporów” – 30 osób
- „Konflikty i mediacje rodzinne” – 60 osób

- „Ekonomia społeczna” - 30 osób

Specjalizacje:

- z zakresu organizacji pomocy społecznej – 60 osób
- II stopnia w zawodzie pracownik socjalny –8 osób

Budżet na studia podyplomowe i specjalizacje w 2014r. wyniósł ogółem: - **891 227,58 zł**

Istotną częścią wsparcia oferowanego dla jednostek pomocy społecznej w ramach projektu systemowego „Edukacja receptą na lepsze jutro”, realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej jest specjalistyczne doradztwo. Celem specjalistycznego doradztwa jest udzielanie szeroko rozumianego wsparcia merytorycznego w prawidłowym realizowaniu projektów systemowych przez **ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie.**

W 2014 roku łącznie udzielono **2 147 konsultacji**. Były to:

- konsultacje bezpośrednie (43 konsultacje),
- konsultacje telefoniczne (1433 konsultacje);
- konsultacje elektroniczne (671 konsultacji).

Podsumowanie

Nadrzędnym celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom, rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia i środki oraz doprowadzenie do życiowego usamodzielnienia oraz zintegrowania świadczeniobiorców ze środowiskiem. Powody udzielania pomocy społecznej stanowią bardzo szeroki i niejednorodny wachlarz.

Przed instytucjami pomocy społecznej stoją duże wyzwania: z jednej strony mnogość i różnorodność problemów, z drugiej znaczna dynamika przemian, z trzeciej zaś niewystarczające środki finansowe zmuszają do poszukiwania coraz to nowych i jak najefektywniejszych rozwiązań oraz metod działania na rzecz rodzin i osób wymagających wsparcia.

Pomoc społeczną tworzą: rozbudowany system świadczeń i instytucji, sieć wielofunkcyjnych placówek jak również organy i urzędy administracji publicznej oraz służby socjalne.

Wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej w głównej mierze przypisane zostało administracji samorządowej: gminie, powiatowi, województwu oraz administracji rządowej. Uzupełnieniem działalności organów administracji są inicjatywy podejmowane przez organizacje trzeciego sektora, którego znaczenie ma tendencję rosnącą.

W myśl zasady subsydiarności najwięcej zadań z zakresu pomocy społecznej wypełnia gmina jako najmniejsza i najbliższa jednostce wspólnota.

Zadania, które przekraczają możliwości gmin, wypełniają powiaty udzielając bardziej wyspecjalizowanego wsparcia.

Inny charakter zadań z zakresu pomocy społecznej wypełnia samorząd województwa. W zadaniach regionalnych nie ma takich, które dotyczyłyby zaspokajania potrzeb osób indywidualnych. Zadania samorządu województwa sprowadzają się przede wszystkim do działalności promocyjnej, programowej i inspiratorskiej, szkolenia kadr, prowadzenia publicznych szkół służb społecznych. Samorząd województwa stanowi swoiste spoiwo struktur pomocy społecznej wszystkich szczebli, współpracuje, jest doradcą podmiotów polityki społecznej sektora publicznego oraz sektora organizacji pozarządowych, wspiera posiadanymi zasobami zadania polityki społecznej w regionie.

Raport stanowi podsumowanie działań podjętych w roku 2014 – drugim roku obowiązywania dokumentu przez wskazanych realizatorów w ramach Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej na lata 2012-2017. Analiza raportu pozwoli na oszacowanie

stanu i ewentualne interwencje w zakresie deficytowych obszarów działań oraz wprowadzenie modyfikacji przyszłych kierunków działań określonych w Programie.

W życiu każdej zorganizowanej ludzkiej zbiorowości bez względu na jej złożoność, począwszy od najmniejszej jaką jest rodzina, aż do złożonych, nowoczesnych społeczeństw – nieustannie występują trudności które naruszają codzienną równowagę i harmonię stosunków między ludźmi. Zjawiska te mogą posiadać charakter naturalny, warunkowany działaniem sił natury oraz charakter społeczny, gdy wynikają z rozmaitych zakłóceń organizacji życia zbiorowego. Zmiany w sferze demografii i ekonomii na terenie województwa Świętokrzyskiego należą do najbardziej dynamicznych, a zarazem istotnych spośród wszelkich kwestii społecznych. Zarówno ujemny przyrost naturalny jak i migracje powodują systematyczne zmniejszanie się populacji mieszkańców województwa Świętokrzyskiego.

Analiza danych z 2014r. wskazuje, iż w województwie świętokrzyskim poziom bezrobocia na dzień 30 grudnia 2014r. – wyrażony liczbą osób bezrobotnych uległ zmniejszeniu i był najniższy od 1999r. Na koniec ubiegłego roku zarejestrowanych było 75.434 osoby bezrobotne. Niemniej niepokój wciąż budzi mocne zróżnicowanie terytorialne bezrobocia znajdujące odzwierciedlenie m. in. w rozpiętości stopy bezrobocia pomiędzy poszczególnymi powiatami – najwyższa stopa bezrobocia była odnotowana w powiecie skarżyskim – blisko 25% , zaś najniższa w buskim – 8%. Zróżnicowanie to nie uległo zmniejszeniu nawet w obliczu ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy.

Niekorzystnym zjawiskiem, które od wielu lat jest dominującym w regionie są zmiany związane ze strukturą wiekową społeczeństwa. Rok 2014 był kolejnym, w którym odnotowano rosnącą liczbę osób starszych. Należy jednoznacznie zaznaczyć, iż zjawisko to silniej zaznaczyło się w regionie świętokrzyskim niż w pozostałych obszarach kraju. Dlatego zasadnym jest podejmowanie działań mających na celu szeroko rozumianą inkluzję i aktywizację osób starszych oraz wdrażanie nowych usług, metod i standardów pracy z tą grupą społeczną. W obliczu nowej perspektywy finansowania w ramach programów unijnych zasadnym jest dalszy rozwój zaplecza instytucjonalnego, wsparcia dziennego a także rozwój trzeciego sektora funkcjonującego na rzecz osób starszych.

Osoby bezrobotne i starsze należą do grup społecznych najsilniej narażonych na zjawisko ubożenia i wykluczenia społecznego, a tym samym obciążonymi ryzykiem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

Wskaźniki dotyczące ubożenia i wykluczenia mają bezpośrednie przełożenie na liczbę osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

W świetle posiadanych danych korzystną tendencją w latach 2013-2014 był spadek liczby rodzin i osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. W województwie świętokrzyskim w 2014r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało o 26% osób mniej niż w 2013r. Zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej jest niewątpliwie korzystnym zjawiskiem, niemniej od lat zaznacza się silne zróżnicowanie przestrzenne natężenia korzystających z pomocy i wsparcia (bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania). Do powiatów w których jest najwyższa liczba osób korzystających z pomocy społecznej zaliczamy: powiat kielecki (15.015), miasto Kielce (14.146), zaś najmniejsza liczba osób korzysta z pomocy społecznej w powiatach: pińczowskim (1.909), kazimierskim (1.618). Powyższe dane powinny stanowić istotny sygnał w podejmowanych działaniach na rzecz osób wykluczonych dla władz lokalnych.

Analiza danych wskazuje, iż w dalszym ciągu obszarem znacznych deficytów jest obszar programowania strategicznego gmin i powiatów w zakresie ograniczania skutków wykluczenia społecznego. Jedynie **19** spośród ogólnej liczby **116** samorządów terytorialnych tj. **9** gmin i **10** powiatów naszego regionu posiada opracowane programy w w/w zakresie, tym samym należy, co prawda zauważyć nieznaczną poprawę (wzrost ogólnej liczby samorządów posiadających programy o 5) lecz nadal samorzady gmin i powiatów niedostatecznie są przygotowane do nowego okresu programowania obejmującego lata 2014-2020. Zestawienia w tabelach poniżej przedstawiają liczbę opracowanych przez gminy i powiaty programów w zakresie pomocy i integracji społecznej.

Tabela 11. Programy opracowane przez gminy - rok 2014.

Gminy	Program Pomocy Społecznej	Program Wspierania Rodziny	Program Integracji Osób i Rodzin z Grup Szczególnego Ryzyka	Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi	Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie/Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	Program na Rzecz Osób Starszych (fakultatywny)	Razem
BUSKI (razem)	0	5	0	4	6	0	15
1. Busko-Zdrój	0	1	0	1	1	0	3
2. Gnojno	0	1	0	0	1	0	2
3. Nowy Korczyn	0	1	0	1	1	0	3
4. Pacanów	bd	bd	bd	bd	bd	bd	Bd
5. Solec Zdrój	0	1	0	1	1	0	3
6. Stopnica	0	0	0	0	1	0	1
7. Tuczepy	0	1	0	0	0	0	1
8. Wiślica	0	0	0	1	1	0	2
JĘDRZEJOWSKI (razem)	1	3	2	4	9	1	22
1. Imielno	0	1	0	1	1	0	3
2. Jędrzejów	1	1	1	1	1	1	6
3. Małogoszcz	0	0	0	1	1	0	2
4. Nagłowice	0	0	1	1	1	0	3
5. Oksa	0	0	0	0	1	0	1
6. Sędziszów	0	1	0	1	1	0	3
7. Słupia	0	0	0	0	1	0	1
8. Sobków	0	0	0	1	1	0	2
9. Wodzisław	0	0	0	0	1	0	1
KAZIMIERSKI (razem)	0	4	0	3	5	0	12
1. Bejsce	0	1	0	1	1	0	3
2. Czarnocin	0	1	0	0	1	0	2
3. Kazimierza Wielka	0	1	0	1	1	0	3
4. Opatowiec	0	0	0	0	1	0	1
5. Skalbierz	0	1	0	1	1	0	3
KIELCE	1	1	1	1	1	1	6
KIELECKI (razem)	0	12	0	11	17	0	40
1. Bieliny	0	0	0	1	1	0	2
2. Bodzentyn	0	1	0	1	1	0	3
3. Chęciny	0	1	0	1	1	0	3
4. Chmielnik	0	1	0	0	1	0	2
5. Daleszyce	0	1	0	1	1	0	3
6. Górnio	0	0	0	1	0	0	1
7. Łągów	0	1	0	0	1	0	2
8. Łopuszno	0	0	0	0	0	0	0
9. Masłów	0	1	0	1	1	0	3
10. Miedziana Góra	0	1	0	1	1	0	3
11. Mniów	0	0	0	0	1	0	1

12. Morawica	0	0	0	0	1	0	1
13. Nowa Słupia	0	0	0	1	1	0	2
14. Piekoszów	0	1	0	0	1	0	2
15. Pierzchnica	0	1	0	1	1	0	3
16. Raków	0	0	0	0	1	0	1
17. Sitkówka-Nowiny	0	1	0	1	1	0	3
18. Strawczyn	0	1	0	0	1	0	2
19. Zagnańsk	0	1	0	1	1	0	3
KONECKI (razem)	0	3	0	6	7	0	16
1. Falków	0	0	0	0	0	0	0
2. Gowarczów	0	0	0	1	1	0	2
3. Końskie	0	0	0	1	1	0	2
4. Radoszyce	0	0	0	1	1	0	2
5. Ruda Maleniecka	0	0	0	0	1	0	1
6. Słupia Konecka	0	1	0	1	1	0	3
7. Smyków	0	1	0	1	1	0	3
8. Stąporków	0	1	0	1	1	0	3
OPATOWSKI (razem)	0	4	0	3	8	1	16
1. Baćkowice	0	0	0	0	1	0	1
2. Iwaniska	0	1	0	0	1	0	2
3. Lipnik	0	0	0	0	1	0	1
4. Opatów	0	1	0	1	1	0	3
5. Ożarów	0	1	0	1	1	0	3
6. Sadowie	0	0	0	0	1	0	1
7. Tarłów	0	0	0	1	1	1	3
8. Wojciechowice	0	1	0	0	1	0	2
OSTROWIECKI (razem)	1	4	1	5	6	1	18
1. Bałtów	0	1	0	0	1	0	2
2. Bodzechów	0	0	0	1	1	1	3
3. Ćmielów	0	1	0	1	1	0	3
4. Kunów	0	1	0	1	1	0	3
5. Ostrowiec Św.	1	0	1	1	1	0	4
6. Waśniów	0	1	0	1	1	0	3
PIŃCZOWSKI (razem)	0	3	0	3	5	0	11
1. Działoszyce	0	0	0	1	1	0	2
2. Kije	0	1	0	0	1	0	2
3. Michałów	0	1	0	1	1	0	3
4. Pińczów	0	1	0	1	1	0	3
5. Złota	0	0	0	0	1	0	1
SANDOMIERSKI (razem)	0	7	0	8	9	1	25
1. Dwikozy	0	1	0	1	1	0	3
2. Klimontów	0	1	0	1	1	0	3
3. Koprzywnica	0	0	0	0	1	0	1
4. Łoniów	0	1	0	1	1	0	3

5. Obrazów	0	1	0	1	1	0	3
6. Samborzec	0	0	0	1	1	0	2
7. Sandomierz	0	1	0	1	1	1	4
8. Wilczyce	0	1	0	1	1	0	3
9. Zawichost	0	1	0	1	1	0	3
SKARŻYSKI (razem)	0	2	0	5	5	0	12
1. Bliżyn	0	0	0	1	1	0	2
2. Łączna	0	1	0	1	1	0	3
3. Skarżysko-Kam.	0	1	0	1	1	0	3
4. Skarżysko- Kość.	0	0	0	1	1	0	2
5. Suchedniów	0	0	0	1	1	0	2
STARACHOWICKI (razem)	1	4	1	5	5	1	17
1. Brody	0	0	0	1	1	0	2
2. Mirzec	0	1	0	1	1	0	3
3. Pawłów	0	1	0	1	1	0	3
4. Starachowice	1	1	1	1	1	1	6
5. Wąchock	0	1	0	1	1	0	3
STASZOWSKI (razem)	0	5	0	6	8	0	19
1. Bogoria	0	1	0	1	1	0	3
2. Lubnice	0	0	0	0	1	0	1
3. Oleśnica	0	1	0	0	1	0	2
4. Osiek	0	0	0	1	1	0	2
5. Połaniec	0	1	0	1	1	0	3
6. Rytwiany	0	0	0	1	1	0	2
7. Staszów	0	1	0	1	1	0	3
8. Szydłów	0	1	0	1	1	0	3
WŁOSZCZOWSKI (razem)	0	1	0	3	5	0	9
1. Kluczewsko	0	0	0	1	1	0	2
2. Krasocin	0	0	0	0	1	0	1
3. Moskorzew	0	0	0	0	0	0	0
4. Radków	0	0	0	1	1	0	2
5. Secemin	0	0	0	0	1	0	1
6. Włoszczowa	0	1	0	1	1	0	3
RAZEM (102 gminy)	4	58	5	69	96	6	235

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Tabela 12. Programy opracowane przez samorzady powiatowe w 2014r.

POWIATY	PROGRAM POMOCY SPOŁECZNEJ	PROGRAM POMOCY DZIECKU I RODZINIE	PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ	PROGRAM WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	PROGRAM INTEGRACJI OSÓB I RODZIN SZCZEGÓLNEGO RYZYKA	PRZECIWDZIAŁANIA BEZROBOCIU ORAZ AKTYWIZACJI LOKALNEGO RYNKU PRACY	PROGRAM WSPARCIA DLA WYCHOWANKÓW OPUSZCZAJĄCYCH PLACÓWKI OP- WYCH.	PROGRAM PRZECIWDZIAŁ ANIA PRZEMOCY	PROGRAM POMOCOWY NA RZECZ OSÓB STARSZYCH (fakultatywny)	Razem
Buski	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3
Jędrzejowski	0	0	1	1	0	1	0	1	0	4
Kazimierski	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
Kielce Miasto	1	0	1	1	0	1	1	1	1	7
Kielecki	1	0	1	1	1	0	0	1	0	5
Konecki	0	1	1	1	1	1	0	1	0	6
Opatowski	1	0	1	0	0	0	0	1	0	3
Ostrowiecki	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3
Pińczowski	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3
Sandomierski	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3
Skarżyski	0	0	1	1	0	1	0	1	0	4
Starachowicki	0	0	1	0	0	1	0	1	0	3
Staszowski	0	0	1	1	0	1	0	1	0	4
Włoszczowski	0	0	1	1	0	0	0	1	0	3
RAZEM (14 powiatów)	3	1	14	11	2	6	1	14	1	53

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Poddając analizie powyższe zestawienia wynika, iż programy pomocy społecznej na 102 gminy regionu świętokrzyskiego posiada jedynie 4, co stanowi 3,9% ogółu gmin. Z analizy danych przesłanych przez gminy wynika, iż program pomocy społecznej w roku 2014 posiadały 4 gminy tj. o jedna mniej niż w roku 2013. W przypadku samorządów powiatowych - 3 powiaty posiadają opracowany program, tj. 21,4% ogółu powiatów.

Programy wspierania rodziny opracowało 58 gmin tj. 57% ogółu.

Programy Integracji Osób i Rodzin z Grup Szczególnego Ryzyka uchwalilo jedynie 5 gmin – 5% ogółu gmin oraz 2 samorzady powiatowe – 14,3% ogółu powiatów.

Samorzady gminne i powiatowe opracowały łącznie 80 programów współpracy z organizacjami pozarządowymi – 69 (tj. 67,5%) gmin oraz 11 tj. 78,5% powiatów.

Programy Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie/Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2014r. uchwalilo 96 samorządów gminnych tj. 94% ogółu oraz wszystkie powiaty.

Program fakultatywny – Program Pomocowy na Rzecz Osób Starszych opracowany został przez 6 samorządów gminnych, co stanowi wzrost na przestrzeni 2013 i 2014r. o 5 gmin: Bodzechów, Jędrzejów, Tarłów, Starachowice, Sandomierz, miasto Kielce.

Działania te należy ocenić pozytywnie – świadczą o dostrzeganiu przez władze samorządowe szczebla gminnego problemów natury demograficznej oraz konieczności objęcia wsparciem najstarszych mieszkańców regionu. Tym bardziej, iż programy zostały uchwalone nie tylko przez duże ośrodki miejskie lecz także przez małe gminy.

Dane pozyskane od ankierów wskazują, iż uchwalony Program Pomocy i Dziecku i Rodzinie posiadał zaledwie powiat Konecki.

Z kolei programem, który posiadają wszystkie powiaty jest Program Rozwoju Pieczy Zastępczej.

Programy Przeciwdziałania Bezrobociu oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy posiadało w 2014r. 6 powiatów, a Program Wsparcia dla Wychowanków Opuszczających Placówki Opiekuńczo – Wychowawcze tylko jeden powiat – Miasto Kielce.

Z kolei Programy Przeciwdziałania Przemocy posiadały wszystkie powiaty.

Budzącym niepokój jest fakt, iż trzy gminy: Moskorzew, Fałków, Łopuszno w 2014r. nie posiadały uchwalonego żadnego programu w zakresie pomocy społecznej.

Z punktu widzenia szeroko rozumianego planowania strategicznego w obszarze polityki społecznej liczba opracowanych i wdrożonych programów ma istotne znaczenie. Programy w zakresie: pomocy społecznej, integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy pełnią funkcje diagnostyczne w newralgicznych obszarach, pozwalają na zaprogramowanie pewnych działań w szerszym horyzoncie czasowym, a ponadto stanowią podstawę do ubiegania się o wsparcie finansowe w nowej perspektywie finansowania unijnego. Należy zwrócić uwagę na znaczne deficyty w zakresie opracowania programów o charakterze fakultatywnym - jedynie miasto Kielce uchwaliło program na rzecz osób starszych.

Wskaźnikiem, który jest bardzo istotny w procesie przeciwdziałania i rozwiązywania występujących problemów społecznych jest liczba instytucji oraz poziom wykształcenia kadry pomocy i integracji społecznej. Zadania pomocy i integracji społecznej realizowane były przez **293** instytucje, zapewniające blisko 8.500 miejsc. Uwagę zwraca nierównomierne rozmieszczenie terytorialne placówek – w głównej mierze skupione są w większych ośrodkach miejskich. Niniejszy raport wskazał również na rosnący udział pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej posiadających wykształcenie wyższe, co ma bezpośredni wpływ na jakość i efektywność realizowanych zadań.

W dobie nawarstwiających się problemów oraz znacznego tempa zachodzących przemian społeczno – ekonomicznych wręcz koniecznym jest inicjowanie partnerstw lokalnych jako nowoczesnej formy współdziałania oraz transferu doświadczeń i wiedzy.

Partnerstwa, w sposób trwały i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania. W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej społeczności lokalne i działające na ich rzecz instytucje zyskały możliwości współpracy oraz rozwoju w formule określanej jako **partnerstwo**. W regionie świętokrzyskim jest to forma niezbyt powszechna – jedynie **12 gmin**: Sędziszów, Oksa, Nagłowice, Małogoszcz, Starachowice, Mirzec, Skarżysko Kamienna, Lipnik, Piekoszów, Miasto Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski oraz Kunów **i 3 powiaty**: opatowski, kielecki, buski zawiązały partnerstwa.

Problem starzenia się społeczeństwa i starości jest jednym z najczęściej wymienianych w ostatnich czasach zagrożeń cywilizacyjnych. Wobec problemów demograficznych w skali kraju, regionu jak i społeczności lokalnej koniecznym staje się podejmowanie działań mających na celu szeroko rozumiane wsparcie oraz inkluzję społeczną osób starszych.

Rosnący udział seniorów w społeczeństwie w dłuższej perspektywie czasowej niesie ogromne skutki dla społeczeństwa i gospodarki kraju i regionu. Determinuje występowanie nowych, nierozpoznanych dotychczas problemów jak i zwiększonych nakładów finansowych w sferze zdrowotnej i socjalnej.

Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie jest skorelowana z rodzajem i wysokością świadczeń pomocy społecznej wypłacanych osobom potrzebującym. W 2014r. z zasiłku pielęgnacyjnego dla osób powyżej 75 roku życia skorzystało **1.970 osób** na łączną kwotę świadczeń **2.845.188 zł**, zaś z usług obejmujących m.in. pomoc w codziennych czynnościach oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze skorzystało **3.321 osób** na kwotę **20.644.825 zł**.

Możliwość pozyskiwania w nowej perspektywie finansowej środków UE na zadania związane ze wsparciem i integracją osób starszych jest oparta o fakultatywne programy samorządów gmin i powiatów. Z pozyskanych od respondentów danych wynika, iż gminy i powiaty dostrzegają problem starzenia się społeczeństwa, co ma swój wyraz w zwiększonej liczbie opracowanych programów na rzecz osób starszych – mających charakter fakultatywny. W 2014r. sześć samorządów posiadało uchwalone programy w w/w zakresie.

Niezwykle ważnym elementem polityki społecznej jest zorganizowanie spójnego, wydolnego, a przede wszystkim przyjaznego dziecku systemu opieki nad dziećmi.

Respondenci wskazali na funkcjonowanie w regionie łącznie: **1.040** rodzin zastępczych, w których **przebywało 1.468** dzieci, co stanowiło wartości niższe niż w roku 2013. Zatem zasadnym jest zintensyfikowanie działań mających na celu promocje tej formy pieczy zastępczej. Ponadto analiza danych wskazuje na znaczne zróżnicowanie terytorialne

liczby rodzin zastępczych; szczególnie subregion południowy obejmujący powiaty: kazimierski i pińczowski charakteryzuje się najmniejszą liczbą rodzin zastępczych.

Zgodnie z przepisami o pomocy społecznej jednym z zadań o charakterze niepieniężnym zarówno gmin jak i powiatów jest udzielanie **poradnictwa specjalistycznego**. W tym zakresie respondenci wykazali, iż 9 samorządów powiatowych prowadzi poradnictwo specjalistyczne, w wyniku którego udzielono 6.129 porad 785 osobom. W przypadku samorządów gminnych 24 realizuje powyższe zadanie, co ewidentnie wskazuje na niezaspokojenie potrzeb.

Raport wykazał, iż nie każda gmina regionu powołała **asystentów rodziny** oferujących wsparcie oraz pomoc dla rodzin przeżywających trudności wychowawcze. Dane Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014r. wskazują na fakt nie powołania w 15 gminach asystentów rodziny. W 2014r. zatrudnionych było łącznie: **136 asystentów**, którzy objęli wsparciem 1.319 rodzin. z czego blisko 20% ogółu na terenie 2 powiatów: miasta Kielce oraz Ostrowca Świętokrzyskiego. W obliczu powyższego koniecznym jest zwiększanie liczby asystentów rodziny ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w których nie zostali powołani.

W zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi liczba samorządów gminnych posiadających w 2014r. opracowany **program współpracy z organizacjami pozarządowymi** wyniosła **69** natomiast liczba samorządów powiatowych wyniosła **11**. W ramach posiadanych programów powiaty ogłosiły łącznie **18 konkursów** z czego **13** dotyczyło zadań z zakresu pomocy społecznej. Samorządy gminne zainicjowały **188** konkursów z czego 42 dotyczyło zadań pomocy społecznej. Łącznie samorządy powiatowe i gminne w 2014r. na zlecenie zadań dla NGO'S wydatkowały **18.383.370zł**, natomiast samorząd województwa w ramach otwartych konkursów ofert oraz trybu pozakonkursowego przekazał organizacjom pozarządowym kwotę w wysokości **3.978.466 zł**.

Jedną z podstawowych i niezwykle ważnych metod realizacji celów organizacji pozarządowych jest działalność wolontariatu. Analiza danych wskazała na rozwój w regionie idei wolontarystycznej przejawiający się wzrostem liczby wolontariuszy, niemniej proces ten charakteryzuje się silnym zróżnicowaniem terytorialnym – rozwinięty jest na terenie powiatów staszowskiego, buskiego oraz kieleckiego.

Reasumując: zadania wykonywane przez realizatorów programu w większości były zgodne z zapisami zawartymi w Programie. Niemniej jednak, w celu zwiększenia skuteczności i usprawnienia działań z zakresu pomocy społecznej w województwie niezbędne, a wręcz konieczne jest m.in. wzmocnienie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w formie partnerstw, zintensyfikowanie działań w zakresie

programowania strategicznego oraz zacieśnienie współpracy z trzecim sektorem w zakresie rozwiązywania problemów społecznych województwa.

Wykaz tabel.

Tabela 1. Tendencje najczęstszych powodów udzielania pomocy rodzinom w latach 2013 i 2014.

Tabela 2. Wysokość wypłaconego zasiłku stałego, okresowego, stałego oraz celowego w regionie w 2013 i 2014 roku.

Tabela 3. Opracowane Programy z zakresu pomocy społecznej przez powiaty i gminy.

Tabela 4. Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej i wsparcia dla osób starszych w 2014r.

Tabela 5. Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej i wsparcia dla osób starszych w 2014r.

Tabela 6. Działalność Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego w 2013 – 2014r.

Tabela 7. Liczba dzieci przysposobionych w latach 2013 i 2014.

Tabela 8 Współpraca samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi w 2013 i 2014r.

Tabela 9. Współpraca samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi w 2013 i 2014r.

Tabela 10. programy opracowane przez gminy w 2014r.

Tabela 11. Programy opracowane przez powiaty w 2014r.

Wykaz wykresów.

Wykres 1. Cel strategiczny i cele operacyjne Programu.

Wykres 2. Liczba bezrobotnych w regionie na koniec 2013 i 2014r.

Wykres 3. Liczba osób, rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w 2013 i 2014r.

Wykres 4. Struktura najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej w 2014r.

Wykres 5. Struktura wypłaconych zasiłków w 2014.

Wykres 6. Świadczenia niepieniężne z zakresu pomocy społecznej w 2014r.

Wykres 7. Liczba zawartych kontraktów oraz osób objętych kontraktem socjalnym na przestrzeni lat 2013-2014.

Wykres 8. Liczba uczestników oraz grup samopomocowych w regionie.

Wykres 9. Liczba gmin, zawiązanych partnerstw i uczestniczących w nich partnerów.

Wykres 10. Liczba powiatów, zawiązanych partnerstw i uczestniczących w nich partnerów.

Wykres 11. Liczba mieszkań chronionych w województwie oraz liczba wniosków o mieszkania komunalne w latach 2013-2014.

- Wykres 12. Udział osób powyżej 65 r.ż. ze względu na płeć i miejsce zamieszkania.
- Wykres 13. Udział osób w wieku powyżej 65 r.ż w stosunku do osób do 15 r.ż.
- Wykres 14. Wysokość zasiłku stałego na przestrzeni lat 2013-2014.
- Wykres 15. Wysokość usług opiekuńczych oraz świadczeń pielęgnacyjnych dla osób starszych w 2013 i 2014r.
- Wykres 16. Wysokość środków oraz źródeł finansowania gminnych programów wspierania rodziny.
- Wykres 17. Wysokość środków oraz źródła finansowania powiatowych programów pomocy dziecku i rodzinie
- Wykres 18. Wysokość środków na realizację powiatowych programów pieczy zastępczej.
- Wykres 19. Liczba szkół dla rodziców oraz liczba uczestników w 2013 i 2014r.
- Wykres 20. Liczba asystentów oraz rodzin objętych pomocą asystentów w 2013 i 2014 roku.
- Wykres 21. Liczba programów zdrowotnych oraz kwota wydatkowana na ich realizację przez samorządy gminne i powiatowe w 2014r.
- Wykres 22. najpopularniejsze formy kampanii edukacyjnych z zakresy zdrowego stylu życia w 2014r.
- Wykres 23. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w 2013 i 2014r.
- Wykres 24. Liczba rodzin i dzieci w poszczególnych typach rodzin zastępczych.
- Wykres 25. Wysokość środków finansowych wydatkowanych na finansowanie rodzinnej pieczy zastępczej w 2013 i 2014r.
- Wykres 26. Liczba opuszczających rodziny zastępcze oraz kwota wypłaconych im świadczeń w latach 2013 i 2014.
- Wykres 27. Liczba oraz kwota wydatkowana na rzecz usamodzielnionych wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze w 2013 i 2014r.
- Wykres 28. Zaangażowanie środków finansowych samorządu województwa we współpracę z organizacjami pozarządowymi.
- Wykres 29. Wysokość środków zaplanowanych i wydatkowanych na poszczególne obszary współpracy z NGO'S w 2013 i 2014r.
- Wykres 30. Kadra instytucji pomocy i integracji społecznej województwa świętokrzyskiego.
- Wykres 31. Wykształcenie osób zatrudnionych w JOPS w 2013 i 2014 roku w województwie Świętokrzyskim.
- Wykres 32. Formy podnoszenia kwalifikacji instytucji i integracji społecznej przez PCPR w 2014r.